

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Lukáš Grunt

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Moravská identita na Slovácku

Lukáš Grunt

Diplomová práce

2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lukáš GRUNT**
Osobní číslo: **H09667**
Studijní program: **N6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Moravská identita na Slovácku**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Důležitým bodem je výzkum místního folklóru, zvyků a jazyka. Jazykové rozdíly jsou patrné od vesnici k vesnici. Aspekty jako nářečí, kroje a moravské umění jsou důležitými prvky v utváření moravské identity, která se bez pochyby stala, nejen po rozdělení Československa, důležitým fenoménem. 1. Úvod 2. Zhodnocení dosavadní literatury 3. Morava a její historie 4. Slovácko a místní folklór 5. Moravská identita v současné době 6. Závěr 7. Přílohy

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- ŘEPA, Milan. Moravané nebo Češi?: vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století. 1. vyd. Brno, 2001. 221 s. ISBN 80-7239-084-8.
- Matice moravská. Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek: sborník s příspěvků z konference Češi nebo Moravané?, Brno, 2001, 234 s. ISBN 80-86488-01-2
- š - ČAPKA, František. Morava, edice Stručná historie státu. Praha, 2003. ISBN 80-7277-186-8.
- š - TŘEŠTÍK, Dušan. Vznik Velké Moravy. Moravané, Čechové a Střední Evropa v letech 791-871. Lidové noviny. 2001. ISBN 80-7106-482-3.
- VÁLKA, Josef. Dějiny Moravy. Díl 1. Středověká Morava. Brno, 1991. ISBN 80-85048-17-5.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.
Katedra sociálních věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. MgA. Tomáš Petrání, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29. 6. 2012

Lukáš Grunt

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří mně pomáhali se vznikem této práce. Především bych chtěl poděkovat doc. Oldřichovi Kašparovi, CSc. za vedení práce, cenné rady a inspiraci. Velké poděkování patří všem, kteří se stali součástí výzkumu a projevíli svůj zájem o danou problematiku. Všem patří mé upřímné poděkování.

Věnováno Jaroslavě Gruntové

ANOTACE

Práce s názvem *Moravská identita na Slovácku* se zabývá výzkumem a zhodnocením současné situace na tomto území ČR ve vztahu k míře zachování moravské identity. Práce identitu vymezuje jako pojem, uvádí ji do kontextu s historickými událostmi a se současným děním v Čechách a na Moravě. Na vzorku respondentů zjišťuje současné postoje Moravanů k otázkám moravského národního povědomí. Zdůrazňuje význam folkloru a lidových tradic v životech místních obyvatel. V neposlední řadě se zabývá také minulou a současnou politickou scénou a názory Moravanů na ni. Cílem práce je tedy určení hlavních faktorů, které moravskou identitu na Slovácku tvoří a ovlivňují ji.

KLÍČOVÁ SLOVA

Moravská identita, Moravané, Slovácko, nářečí, folklor, tradice, historie, nacionalismus

TITLE

Moravian identity in Slovácko

ANNOTATION

The thesis *Moravian identity in the region of Slovácko* is concentrated on a research and evaluation of the current situation in the region of Slovácko on the subject of an sustainability extent of the Moravian identity. The thesis identifies the term identity and specifies it in the connection with historical and current events in Bohemia and Moravia. The actual attitudes of Moravians to the questions of Moravian national consciousness are being analyzed on a sample of respondents. The thesis further emphasizes the importance of folklore and folk traditions in the lives of the local people. The last but not least, it is also concerned with the past and present political scene and with opinions of Moravians about it. The goal of the thesis is to define the main factors that create and influence the Moravian identity in the region of Slovácko.

KEY WORDS

Moravian identity, Moravians, Slovácko, dialect, folklore, tradition, history, nationalism

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Historické perspektivy.....	14
2.1. Počátky Moravy	14
2.2. Slované na Moravě	15
2.3. Velkomoravská říše	16
2.4. Morava a Přemyslovci.....	18
2.4.1. Markrabství moravské	19
2.5. Lucemburská Morava.....	21
2.5.1. Karel IV. – římský císař, český král, moravský markrabě, otec vlasti	22
2.6. Husitství a stavovská Morava.....	23
2.7. Habsburkové a absolutismus	24
2.8. Národní obrození a počátky 20. století.....	25
2.8.1. Národní obrození a revoluční roky 1848-49	25
2.8.2. Samostatný společný stát	27
3. Metodologie.....	29
3.1. Výběr tématu	29
3.2. Metody výzkumu	30
3.2.1. Analýza literárních zdrojů	30
3.2.2. Pozorování	31
3.2.3. Dotazníky	32
3.2.4. Rozhovory	32
3.3. Výzkumný vzorek	34
3.4. Etika výzkumu	35
3.5. Výzkumná témata	36
4. Základní informace k terénnímu výzkumu.....	37
5. Definice užitých pojmů	38
6. Moravština a její vývoj	41
6.1. Slovácko a moravština – výzkumné šetření	44
7. Moravský národ?	49
7.1. Moravský národ v oblasti Slovácka – výzkumné šetření.....	55

8.	Slovácko a folklor	61
8.1.	Kroj na Slovácku	62
8.2.	Folklorní spolky a události na Slovácku.....	65
9.	Politická situace na Moravě	69
10.	Závěr	74
11.	Literatura a zdroje.....	77
12.	Přílohy	81

1. Úvod

Diplomová práce se zabývá problematikou moravské identity na jižní Moravě, konkrétně v oblasti Slovácka. Moravsko – slovenské pomezí se v období, kdy se rozdělilo Československo, změnilo v oblast, kde se místní obyvatelé stali ze dne na den cizinci v nově vytvořeném státě. Toto téma, nejen problematika česko-slovenských vztahů, ale převážně konstruování moravské identity vůči českému obyvatelstvu, je na jižní Moravě stále velmi palčivou otázkou. Rodinné vazby a velmi vřelé přátelské vztahy jsou rodnou půdou pro výzkum, který se hloubkově zabývá utvářením (si) moravské identity, jež se stala v posledních několika letech předmětem nejenom řady diskuzí, odborných článků ale i běžného života místních obyvatel.

Jedním z důvodů, výběru práce je fakt, že část autorovi rodiny ze Slovácka pochází. Tím hlavním důvodem však jsou zkušenosti z předešlých let, získané při zpracování tématu na bakalářskou práci s názvem: *Česko-slovenské vztahy v jihomoravském příhraničí*. Předchozí neznalost zkoumaného terénu a prostředí dovedly autora k řadě otázek. Zde tedy vznikl impuls se tématem moravské identity zabývat více do hloubky a poznat, co znamená pro místní obyvatele být „opravdovým“ Moravákem.

Práce je nepřímo rozdělena na dvě části. Tu první tvoří část teoretická, podstatně větší část se pak zabývá výzkumným šetřením a závěry z něho vzešlymi. V úvodu teoretické části jsem věnováno několik stran důležitým historickým událostem, ke kterým na území dnešní Moravy došlo a které pak ovlivnily současnou podobu místní krajiny a složení obyvatelstva. Další důležitou částí je také jakési „seznámení“ se s pojmy identita, národ, etnicita atd. Definice vycházejí z odborných prací autorů, kteří se danými pojmy zabývají. Na úvodní teorii navazuje krátké představení terénního šetření v oblasti Slovácka, které se dnes může pochlubit celou řadou významných kulturních akcí, jež jsou (*jak lze později zjistit – pozn. autora*) s problematikou identity úzce spjaty (slavnosti, jarmarky, folklorní festivaly apod.).

Hlavní část diplomové práce je podložena několika-fázovým terénním výzkumem provedeným ve vybrané oblasti. Stát se součástí moravského Slovácka je časově poměrně náročné, proto jsou zvoleny různé časové úseky, které dopomohly k důkladnému provedení výzkumného projektu. Hlavní výzkumná část proběhla v létě roku 2011, kdy se na Slovácku konala řada slavností, kde právě moravská identita vystupuje aspoň v těchto

několika dnech napovrch. Toto do jisté míry obecné téma nutí k zamyšlení, nad problémovými oblastmi v této práci řešenými.

S moravskou identitou je spjat folklor ve všech svých podobách. Ona sama vychází z historického kontextu a její nositelé se v dřívějších dobách odlišovali převážně místním oděvem neboli krojem. Moravské Slovácko je jednou z mála oblastí České republiky, kde se liší kroje od vesnice k vesnici, a v každé z nich má pro své nositele nepatrně odlišný význam. Nejenom kroje ale i místní nářečí se v posledních několika letech stávají předmětem zájmů řady etnologů nebo etnografů, kteří se snaží zachránit poslední zbytky kulturního života obyvatel oblasti jižní Moravy. Nejenom etnografické pokusy ale v současnosti i řada revitalizačních hnutí se snaží prosadit zájmy moravského obyvatelstva. Pokud lze snahy politických stran považovat za revitalizační pokusy, tak jsou to právě ony, které se snaží Moravě vrátit plnou samostatnost. Nově vznikající sdružení a spolky jsou jasným důkazem toho, že se moravská identita probouzí a snaží se dostat do popředí jak na poli odborné literatury a diskuzí tak v běžném společenském dění.

Hlavním záměrem práce je zamyslet se nad tím, které aspekty jsou v utváření moravské identity těmi hlavními. Proti sobě stojí praví nositelé moravské identity, tedy ti, kteří svůj kroj nosí tak, jak k tomu byli od malička vedeni, ti co stále používají nářečí, tedy ti, co se snaží moravskou identitu zachránit svým blízkým vztahem k ní - srdcem. Protikladem této skupiny obyvatel jsou tzv. novodobí moravští patrioti, kteří se naopak snaží moravskou identitu uchopit za jiný konec a zachránit její atributy zcela odlišnými dostupnými prostředky. Moravskou identitu konstruují skrze moravský národ, jenž měl v historickém prostředí svůj význam a silnou pozici. Zatímco moravistická hnutí hledají záchranné body v minulosti, „běžní“ Moravané žijí přítomností, tedy tím, co je jim nejbližší jejich srdci – folklorem, tradicemi a nářečím.

Součástí praktické části je i metodologie, která počínaje teoretickými východisky výzkumu a konče rozбором výzkumných otázek, je velmi důležitým bodem ve sběru dat. Velmi esenciální je představení metod, které jsou ve výzkumném prostředí použity a díky nimž lze získat přijatelné praktické závěry.

Nejenom historie ale i současnost je důležitým bodem pojmem identita „hýbajícím“. Aby mohl člověk identitu utvářet, je nutné se vymezit ve vztahu k jiné skupině obyvatel. Právě takovou skupinou mohou být v tomto případě obyvatelé území Čech. Lidé by neměli být skeptičtí vůči postojům Čechů k Moravanům, neboť se žádná velká příkoří mezi těmito

dvěma skupinami v historickém pojetí nestala. Je však nutné nahlížet na Moravu, její historické okolnosti a hlavně na obyvatele očima Moravanů, tedy těch, kteří usilují o znovuotevření již určitý čas opomíjených témat.

V závěru je celá práce vyhodnocena a přínosem jsou praktická řešení a odpovědi, které slouží k reálnému náhledu na danou problematiku a ke komplexnímu zhodnocení celé záležitosti místní identity na Slovácku.

2. Historické perspektivy

2.1. Počátky Moravy

Historie moravského území sahá již do dob pravěku, kdy se objevují první zmínky o místním obyvatelstvu převážně na základě rozsáhlých archeologických nálezů. Znalosti lovu, pastevectví, zemědělství a v dalších několika letech i výroba keramiky a liturgie kovů utvářely nejen na tomto území základy nových historických center. Přes území Moravy proudila různá nomádská etnika, která se zde střetávala se skupinami zemědělskými. Toto prolínání se pak odrazilo v ekonomicko-společenském vývoji. Znalosti etnických skupin a jejich typické znaky daly vzniknout celé řadě významných kultur, např. kultura únětická dosáhla středoevropského rozsahu. (Válka, 1983)

Jednou z prvních velkých skupin kmenů na území Moravy se objevili Keltové. Tyto kmeny několik staletí obývaly oblasti na území Švýcarska, Francie, Německa, Čech a Moravy. Písemné prameny keltské přítomnosti se téměř nedochovaly, nebo spíše vůbec neexistovaly, proto je nutné obracet se znovu k archeologickým pramenům. Významným kmenem, který setrval právě na území Čech, byli Boiové. Jejich název vychází z latinského názvu – Boiohemum-Bohemia. Keltové byli, jak už tomu v historii bývá, vystřídáni silnějšími protivníky. Na moravské území se stále intenzivněji probíjaly germánské kmeny, které začínaly psát další kapitolu historie Moravy. Svévové, Markomané a Kvádové se usadili v českomoravských krajinách a statečně se bránili římské expanzi. Díky tomu, že se Germáni střetávali s římským impériem, je možné se dozvědět o historii těchto kmenů mnohem více. Římští dějepisci upoutali pozornost na tyto kmeny a téměř až do 4. století se o nich v jejich pramenech lze dopátrat. Roku 166 se germánské kmeny dostali do války s Langobardy, kteří přes Moravu vedli svá válečná tažení. Dvě markomanské války započaly úplný ústup germánských kmenů z moravského území. Římané okupovali markomanské a kvádské kmeny, přičemž se opírali o významné vojenské centrum u Mušova na jižní Moravě. Jen díky řadě okolností se Morava nestala součástí římských provincií (Čapka, 2001).

Roku 375 se do popředí dostaly středoasijské kmeny Hunů a započaly velké stěhování národů. K největšímu rozmachu se došlo za Attilovy vlády, kdy se Hunové dostali téměř až na území Moravy. Kmen, který se s jistotou na moravském území usadil, byli Herulové. Ti však byli postupem času vystřídáni (poraženi) posledním germánským

kmenem na našem území, Langobardy. Tyto skupiny kmenů sem putovali z Panonie, kde již dříve bojovali s jinými germánskými kmeny (Havlík, 1993). Langobardi opustili území Moravy v roce 568, kdy se přesunuli na území severní Itálie a ukončili tak velké stěhování národů.

„Morava byla na okraji těchto pohybů, ale několikrát i průchodní oblastí při pochodu Germánů na jih. Byla daleko více ovlivňována událostmi z Podunají než Čechy, které byly stranou velkých posunů.“ (Válka, 1983: 15)

Vyspělá civilizace Keltů, „putující“ Germáni a velmi vlivný římský faktor (kulturně i politicky), zanechali celou řadu významných stop na území Čech a Moravy, ale především opustili rozsáhlé oblasti a ponechali je tak dalším generacím obyvatel.

2.2. Slované na Moravě

První zmínky o slovanských kmenech putujících přes území Čech a Moravy jsou známy již z 5. století, avšak k trvalému usazování docházelo až ke konci 6. století. Slovanskému obyvatelstvu, které asimilovalo zbytky původního obyvatelstva, se brzy do cesty postavil silný soupeř z východu, Avari: „Historiky slovanských národů to bývalo považováno za nešťastné, protože avarský klín mezi západními a jižními Slovany zpomaloval jejich rozvoj a znemožňoval plné ovládnutí celého východu Evropy.“ (Třeštík, 2001: 20).

Tato situace však mohla být pro slovanské kmeny výhodou, neboť se některé z nich staly nejdůležitějšími spojenci bojovných Avarů. Ne však nadlouho. Z jediného důvěryhodného zdroje tehdejší doby, Fredegardovy kroniky, se dozvídáme o franském kupci Sámovi, jenž se stal sjednotitelem Slovanů v boji proti rostoucí moci Avarů a později i Franků. Sámovi byla jedním z prvních nadkmenových svazů, ne však státních útvarů. Co je však téměř jisté, že se centrum říše nacházelo na území jižní Moravy (Třeštík, 2001). Samostatný „stát“ Slovanů se stal trnem v oku franskému králi Dagobertovi, který roku 631 vyslal vojenskou výpravu s cílem odstranit vůdce Sáma a jeho rostoucí vliv. U hradu Wogastisburgu však bylo franské vojsko poraženo. Sámovi vojska později několikrát ohrožovala i Franskou říši, ale po Sámově smrti (někdy okolo roku 660) se zmínky o Slovanech v Čechách a na Moravě zcela vytratily (Třeštík, 2001). O tom, že byla Sámovi říše významným útvarem, dokládá moravský historik Josef Válka:

„Přinesla impuls pro další sociální a politický vývoj, pro přenesení širší politické organizace ke Slovanům, pro rozvoj jejich vojenství apod. Je to počátek etatizace na našem území a zřejmě i mezník ve feudalizaci společnosti.“ (Válka, 1983: 19)

Důležitým historickým bodem, který uvádí L.E.Havlík ve své knize, je zmínka o bojovných družinách pronikajících z jihovýchodu do Pomoraví a Podyjí na přelomu 7. a 8. století. Jednalo se o Moravany, kteří společně s usedlickou částí Slovanů vytvářeli moravský státní útvar. „Symbol Orla, který chrání hrudí kříž, je ze středního Podunají znám z 2. poloviny 8. století.“ (Havlík, 1993: 27).

První „oficiální“ zmínka o Moravanech však přichází o něco později. Sámova říše silně oslabil vnitřní strukturu Franské říše, proto bylo nutné nalézt silného vůdce, jenž by vrátil říši původní lesk a slávu. Dynastie Karlovců, přesněji řečeno, Karel Veliký se postaral o velký rozmach, když nejprve porazil Avary a později se navrátil k ideám císařství. Roku 800 byl korunován na císaře Svaté říše římské. Tato skutečnost byla úzce spjata s událostmi po celé střední Evropě, kdy docházelo ke christianizaci společnosti (Třeštík, 2001). Na moravském území se právě na přelomu 8. a 9. století objevily první zmínky o kostelích, které pravděpodobně založila křesťanská misie z bavorského Pasova (Čapka, 2001). Pro moravské dějiny je však významný rok 822, kdy se poprvé objevila písemná zmínka o Moravanech. Franský císař Ludvík Pobožný svolal do Frankfurtu sněm, na kterém se projednaly záležitosti říše, i za účasti moravských poslů:

„Moravští poslové netvořili bezvýznamnou skupinu mezi přítomnými posly, naopak. Na sněmu již zastupovali nový mocenský útvar, který se organizoval v povodí řeky, nesoucí stejné jméno jako jejich vlast: v povodí Moravy.“ (Pernes, 1996: 35)

2.3. Velkomoravská říše

Tato skutečnost se tedy stala živnou půdou pro vznik útvaru, ke kterému se obyvatelé Moravy další staletí hlásili, jak lze později vyčíst. Tuto fázi vývoje považovali za jeden z nejdůležitějších mezníků v dějinách moravanství. O vznik nové říše spojující Moravany na březích řek Moravy a Dyje, později i část obyvatelstva v oblastech Slovenska, se zasloužil první vládce tohoto území Mojmir I. Výstavba kostelů na Moravě byla předzvěstí toho, že pasovský biskup roku 831 pokřtil všechny Moravany, přesněji řečeno Mojmir a jeho poddané. Z pohanů se stal lid křesťanský. (Třeštík, 2001)

O něco významnější událostí v historii Moravy se stal rok 833. Mojmir odsunul nitranského knížete Pribinu a připojil nabyté území k moravskému knížectví. Tak vznikla jedna z mocných říší střední Evropy, Velkomoravská říše. Strategická poloha nově vzniklého státu nutila Franskou říši jednat. Ludvík Němec nechtěl ve své blízkosti žádný stejně mocenský útvar, proto se snažil Velkou Moravu svými vojenskými taženími rozvracet. Po smrti Mojmirá byl právě franským králem k moci dosazen vévoda Rastislav, jakožto „spojenec“, jenž měl poslušně vést Moravu dle představ svého pána. Rastislav však vedl vlastní politiku. Nečekaně se postavil proti Franské říši, jejíž výpady se na území Moravy stále stupňovaly. Aby uchránil své území před Franky, obrátil se na východ, do Byzance (Válka, 1983).

„Mezi královstvím Moravanů a východní Římskou říší jako dvěma subjekty mezinárodního práva byla uzavřena dohoda...Císař Michael III přislíbil Rastislavovi vyšší teokratickou hodnost v římském univerzu a vyslal na Moravu zvláštní politicko-kulturní misi vedenou Konstantinem Filosofem a opatem Metodějem.“ (Havlík, 1993: 28)

Tato skutečnost obrátila dosavadní život obyvatelům Velké Moravy v pozitivním slova smyslu vzhůru nohama. Byzantským věrozvěstům se podařilo povznést Velkou Moravu do stavu, kdy mohla být bez obav označována jako centrum slovanské vzdělanosti. Tento fakt souvisel s řadou jejich reforem či spíše inovací. Jejich úspěch spočíval především v tom, že se k místním lidem obraceli v jazyce, kterému rozuměli (Pernes, 1996). Církevní texty začaly být překládány do staroslověnštiny a později dokonce přepisovány nově vzniklým písmem, hlaholicí. Co je však důležité říci, že se Konstantin a Metoděj velkou měrou zasloužili o to, že byla zřízena samostatná arcidiecéze pro Moravu pod patronací římského papeže. Metoděj byl jmenován arcibiskupem moravské provincie. Společně s Konstantinem se podílel na vzniku prvního zákoníku světského práva Zákon sudnyj ljudem. Po smrti Konstantina i Metoděje byli z Moravy vyhnáni i jejich učedníci, kteří se postupně usadili v Čechách, Bulharsku, Chorvatsku a jejich odkaz nadále šířili (Válka, 1983).

Byzantská misie byla bezpochyby jednou z důležitých událostí, které napomohly rozkvětu Velkomoravské říše, prvního státu Moravanů. Stejně tak se velkomoravská knížata snažila, ať už ve svůj prospěch nebo ve prospěch cizích mocnářů, učinit „moravské knížectví“ silným hráčem nejenom ve střední Evropě. Co se však povedlo bezesporu, dostat lid moravský do povědomí ostatních národů. Důkaz lze nalézt v Havlíkově knize Moravské letopisy: „V pramenech 9. – 10. století vystupovali Moravané jako raně

středověká národnost, vědoma sama sebe a diferencující se a prameny též diferencovaná od Bavorů, Franků, Sasů, Čechů, Bulharů, Vislanů, Chorvatů, Slezanů, Srbů, Maďarů.“ (Havlík, 1993: 30)

I mocné a vlivné říše mají svůj konec. O rozpad Velkomoravské říše se postaraly vnitřní rozbroje, intriky knížat toužících po větší moci, ale i nátlak okolních národů. Rastislav byl zrazen svým bratrancem Svatoplukem, jenž ho vydal franskému vévodovi Karlomanovi. Svatoplukovi tato zrada později napomohla k moci. Karloman táhl se svými vojsky na moravská území a stanovil zde nové správce ze svých řad. Svatoplukova loajalita však nebyla vůči franské říši nikdy naplněna, proto byl uvězněn. Později si však nakrátko získal důvěru zpět a byl propuštěn. Jeho úkolem bylo potlačit moravské snahy o opětovné získání moci. Svatopluk však přešel na stranu Moravy, porazil Franky a obnovil samostatnost moravského státu (Čapka, 2001). Jeho síla rostla, jeho myšlenky směřovaly k posílení vlivu Velkomoravské říše. Boje s Franky neutichaly, což oslabovalo vnitřní řád Velké Moravy, proto se Svatopluk rozhodl s nimi uzavřít mír. Tento krok však učinil s jistým záměrem: „Slíbil tak dosavadním nepřátelům poslušnost a spojenectví, ale současně získal čas k budování vlastního státu.“ (Pernes, 1996: 37)

2.4. Morava a Přemyslovci

Před svou smrtí v roce 894 se Svatoplukovi podařilo připojit území Panonie, Čech a Vislanska. Za jeho vlády dosáhla říše vrcholu a největšího rozmachu. S vládcovou smrtí však sláva říše de facto skončila. Boje o trůn narušovaly stabilitu Velké Moravy, čehož využili Maďaři a po několika pokusech obsadili část této říše. Maďarská okupace území však netrvala dlouho. Roku 955 byli poraženi českými vojsky knížete Boleslava I. Tato událost odstartovala souboj o moc nad říší, do kterého se zapojila především polská a česká knížata. Polský vévoda Boleslav Chrabrý společně se svým vojskem napadl Čechy i Moravu a připojil je ke svému území. Na počátku 11. století se k moci dostala česká knížata, což se začínalo v následujících staletích „negativně“ odrážet v životě moravského obyvatelstva.

„Samotný státní život na Moravě v 10. století navždy zanikl a velkomoravský stát byl rozdělen a jeho někdejší oblasti podřízeny rodícím se středoevropským státům:

východní části maďarskému, severní polskému a jádro Moravy státu českému.“ (Válka, 1983: 39)

Touto událostí se začalo moravské obyvatelstvo pomalu včleňovat do Českého státu. Nevítaná životní „změna“ trvala až do 19. století, kdy se vytvářely nové stání útvary. Co je však důležité říci, že se tradice Velké Moravy stala pro místní část obyvatel opěrným a odrazovým bodem do budoucna. Lze ji považovat za jeden z hlavních zdrojů moravanství. Hrdost k předešlé slávě jediného samostatného státu Moravanů neutichá ani v tom největším skeptikovi. Jak uvádí Pernes ve své knize, odkaz říše v budoucnu vyhledávali například moravští stavové, kteří tak posilovali své rostoucí separatistické tendence vůči českému království (Pernes, 1996). O tom však později.

10. a 11. století bylo pro Moravu temným obdobím. Moravané jakoby zmizeli z oblastí, které obývali, nebo se spíše literatura o jejich osudech nezmiňuje. Je to pochopitelné, neboť Velkomoravská říše již přestala existovat, sami Moravané byli pod nadvládou přemyslovských knížat. Utvářel se nový společenský řád, který měnil staré zvyky. Církevní záležitosti Moravy byly podřízeny biskupství pražskému, později se však knížeti Vratislavu II. podařilo obnovit biskupství moravské (označované také jako údělné knížectví olomoucké). Za zmínku také stojí fakt, že byla Morava od poloviny 11. století až do konce 12. století pod správou přemyslovských údělných knížat. Tzv. úděly byly v podstatě zásadou, kdy stát patřil vládnoucí dynastii, a v určitých oblastech státu se k moci dostali vybraní členové knížecího rodu. Takto se o moravské formování postaral první český král Vratislav II. Moravu rozdělil mezi své dva bratry Konráda a Otu. Konrád později ještě rozdělil své území mezi syny, kteří spravovali úděl brněnský a znojemský (Válka, 1983). Někteří údělní vládci Moravy se snažili rozvracet pozici pražského knížete, avšak ve většině případů neúspěšně. To spíše vnitřní spory spojené s nástupnictvím oslabovaly přemyslovské državy. Faktem je, že se Morava stala spíše obranou hrází před rostoucím vlivem Polska, Uher a Rakous.

2.4.1. Markrabství moravské

Snahy znovu vytvořit „vlastní“ knížectví se Moravě zúročily v roce 1182. Česká šlechta nesouhlasila s vládou nástupce Vratislava II. Bedřicha. Po jeho útěku se ujal pražského stolce moravský kníže Konrád II. Ota. Bedřich se rozhodl uplatnit své právo vládnout v českém knížectví, a proto se obrátil na pomoc k římskému císařskému dvoru

Fridricha I. Barbarossy. Sněm v Řezně rozhodl, že se Bedřich navrátí do Prahy jako český kníže, zatímco Konrád se stane oficiálně markrabím Moravy. V tuto chvíli lze opět do jisté míry hovořit o samosprávě území Moravy. Morava se tímto stala římským lénem, což mělo zamezit možnost ovládnutí moravského území českými knížaty. „Se vznikem Markrabství moravského vznikla rovnoprávná diarchie Čech a Moravy – jedno společné dynastické soustátí.“ (Čapka, 2001: 30).

Tímto se Morava opět stala zemí disponující vlastní panovnickou dynastií, vlastními právy a vlastním obyvatelstvem (Válka, 1983). Nejenom Velkomoravská říše ale i markrabství moravské probouzely procesy formování moravského vědomí. Lze je nazvat procesy utvářející „fenomén“ moravanství. V místních lidech stále zůstávalo určité „národní“ cítění, které se vymezovalo především vůči svým utlačovatelům (později Němcům). O tom, že si Morava vládla sama, svědčí i fakt, kdy se k moci dostali bratři Vladislav Jindřich a Přemysl Otakar. První zmiňovaný vládl Moravě, zatímco Otakar Českému státu. Avšak na zahraničním poli vystupovali jako dynastický celek. Významným mezníkem se stal rok 1212. Římskoněmecký panovník Fridrich II. vydal tzv. Zlatou bulu sicilskou, díky které se stal Český stát suverénním. Český stát a Markrabství moravské byly považovány za neoddělitelný celek s vlastními právy a vnitřní správou. Vladislavovi se podařilo rozšířit moravské území o Opavsko. Tato skutečnost byla velmi důležitá, neboť se konečně stanovily hranice tohoto státního útvaru. (Havlík, 1993; Čapka, 2001). Za vlády Přemyslovců docházelo k důležitým událostem, které se odrážely v budoucích letech. Jednou z nich, z pohledu moravského obyvatelstva, bylo zřízení úřadu markraběcího prokurátora roku 1228. Tento titul předcházela titulu moravského zemana, jenž byl až do roku 1526 nejlivnější úředníkem s širokou škálou pravomocí, dokonce i panovnických (Čapka, 2001).

Velmi důležitou osobou, nejen pro dějiny Českého státu, byl Přemysl Otakar II. Tento panovník se silnými vůdcovskými schopnostmi se snažil o rozkvět a rozšíření státu. Jako první se stal českým králem a zároveň i moravským markrabětem. Jeho silná pozice však také postupně upadala do zapomnění. Roku 1278 se utkal s římským králem Rudolfem I. Habsburským v bitvě na Moravském poli. Jeho smrt de facto znamenala rozpad dosavadní státní správy. Po vítězství putovala habsburská vojska dál směrem k řece Moravě. Rudolf rozdělil moravské území na západní a východní část. (Válka, 1983). Tyto události se pomalu podepisovaly pod koncem vlády přemyslovské dynastie. Posledním

panovníkem této dynastie byl Václav III, jenž byl roku 1306 zavražděn. Tímto nakrátko započalo v Českém státě bezvládí (Mezník, 1999).

2.5. Lucemburská Morava

Počátkem 14. století docházelo k mocnářským soubojům o český trůn, což nebylo pro moravské území nikterak dobré. Již zde se lze setkat s prvními pokusy Habsburků dostat Čechy a Moravu pod svoji nadvládu. Podařilo se jim nakrátko zabrat pouze Moravu, která byla později opět připojena k Čechám. Morava byla několikrát zastavena habsburskými vládci, avšak v roce 1311 se konečně z této pozice vyvázala. Římský císařský dvůr chtěl posílit své pozice v Čechách, což se podařilo uzavřením sňatku Elišky Přemyslovny s Janem Lucemburským. Jan tak byl korunován českým králem a přebral i titul moravského markraběte, který však nikdy nepoužil (Mezník, 1999). Lucemburská vláda mohla zahájit své působení. Moravě se opět dostalo svých práv a král jí zaručil rovnoprávnost s Čechami. Důležité je zmínit fakt, který tuto skutečnost potvrzuje:

„Všechny zemské úřady samosprávy měly být na Moravě nadále obsazovány jen rodilými Moravany. S Čechami spojovala Moravu osoba společného panovníka (personální unie) a povinnost společné obrany.“ (Havlík, 1993: 53)

Události spojené s korunovaci a ovládnutím Čech a Moravy Lucemburky se nelíbily místním obyvatelům. Ti hledali cestu jak se cizinců, kteří společně s Janem Lucemburským vládli, zbavit. Česká i moravská šlechta našla nejenom společnou řeč v řešení této problematiky, ale i novou autoritu. Tou byl hejtman Jindřich z Lipé, vůdčí osobnost, která se postavila Janu Lucemburskému. Zemským hejtmanem na Moravě se díky jeho tlaku na krále stal Jan z Vantenberka. Nic netrvalo věčně, ani sílící pozice Jindřicha. Panská šlechta rozpoutala válku na Moravě, avšak později se opět přiklonila na stranu Jindřicha. Ten se pokusil společně s Fridrichem Habsburským Jana Lucemburského sesadit, ovšem neúspěšně. Roku 1321 se Jindřich z Lipé stal zemským hejtmanem na Moravě (Čapka, 2001).

2.5.1. Karel IV. – římský císař, český král, moravský markrabě, otec vlasti

I přestože byl Jan Lucemburský významnou osobností moravských dějin, docházelo za jeho vlády k početným povstáním proti němu. Kdo byl však pro dějiny Čech a Moravy ještě významnější, byl jeho syn Karel. Ten se stal v roce 1334 moravským markrabětem a jeho činy ho později „katapultovaly“ až za císařský stolec. Ze správce Moravy se stal po smrti svého otce Jana český král. Jeho reformy započaly okamžitě, což se odrazilo například ve změně moravského zemského práva. Tato přinesla i další změny v místní správě. Zavedením dvou zemských soudů, kdy jeden sídlil v Brně a druhý v Olomouci, se změnilo i postavení moravských údělů. Ty byly nahrazeny tzv. cúdami (cúda brněnská - dříve úděl brněnský a znojenský, cúda olomoucká) (Čapka, 2001; Válka 1983).

V předchozí kapitole je uvedeno, že Morava byla ustanovena říšským lénem. Karel však vydal listinu, kde tuto skutečnost upravil: „Jednoznačně v ní bylo stanoveno, že Morava není lénem Říše, ale lénem českého krále. To znamená, že sice mohla mít vlastního panovníka s titulem markraběte moravského, ale ten musel zemi přijmout lénem od českého krále a složit mu lenní slib věrnosti a poslušnosti.“ (Mezník, 1999: 53)

Karlův význam byl pro Čechy a Moravu obrovský. Jeho odkaz je patrný i dnes. Závěrem je ještě důležité říci, že se Karlovi podařilo „Český stát“ rozšířit o některá knížectví Slezska, Horní a Dolní Lužici, Těšínsko a později i Braniborsko. S tímto rozšířením přišel i nový státoprávní název Koruna království Čech, která již zprvu zahrnovala české a moravské území (Havlík, 1993). Za vlády Karla IV. se panská šlechta uchýlila do ústraní, nebo spíše potichu vládla ve stínu slavného krále. Po jeho smrti však nastaly opět boje o moc nad moravským správcovstvím. Jednou z posledních významných osob „lucemburské éry“ byl markrabě Jošt. Jeho vláda však uvedla Moravu do hluboké krize a válečného stavu. Jošt byl sice schopným vládcem, který se stal dokonce říšským císařem, ale pro Moravu nemělo jeho působení téměř žádný užitek. Stálé souboje mezi zemskou šlechtou měly vliv i na samotnou církevní instituci na Moravě (olomoucké biskupství). V evropském prostoru se prohlubovala krize středověké společnosti, což bylo spojené i s kritikou církve a jejich tradic (Mezník, 1999). Tato kritika dala vzniknout protestantským církvím v Evropě a na našem území revolučnímu hnutí – husitství.

2.6. Husitství a stavovská Morava

Kazatelé Jan Hus a John Wiclef se postavili proti římské církvi, což sklidilo úspěch pro své stoupence. Rozpory přešly v husitskou revoluci, která je bezpochyby jednou z nejznámějších událostí „českomoravských“ dějin. Pevná organizace a společný zájem se postavily proti svým utlačovatelům. Význam husitství byl pro obě země velmi podobný, v Čechách však mělo přívrženců více. Zprvu se k revoluci připojovala moravská šlechta rychlejším tempem, avšak později se k moci dostala česká města, kde mohli husité hledat silnou podporu. Na Moravě se kališnická církev neprobojovala přes silnou katolickou tradici olomouckého biskupství, avšak v Čechách se jí to vcelku hojně dařilo. Každým dnem narůstal počet stoupců revoluce, která drancovala državy posledního Lucemburka Zikmunda. Co je důležité o husitské revoluci říci, je fakt, jenž udává Jiří Pernes ve své knize:

„Právě v husitských válkách lze spatřovat kořeny novodobého moravského patriotismu. Během nich se v zemích Koruny české plně prosadily principy stavovské monarchie. Stavovské sněmy se staly rovnocenným partnerem panovníka. V důsledku toho se oslabilo vědomí dosavadní podřízenosti Moravy Čechám.“ (Pernes, 1996: 72)

Husitům se podařilo oslabovat vliv královského dvora až do roku 1434. Jejich revoluční hnutí ovlivnilo moravské obyvatelstvo a ve velké míře podmanilo obyvatelstvo české. S rozpadem husitského hnutí dochází opět nakrátko k bezvládní. Roku 1458 byl korunován Jiří z Poděbrad, jenž nebyl na Moravě oblíben. Neúspěšně se snažil o to, aby byly obě země rovnocenné. Moravský stavovský odboj a olomoucké biskupství se postavily proti králi, což odstartovalo další války na Moravě. Oslabenou pozici Jiřího navíc zneužil uherský král Matyáš Korvín. Nastala doba, kdy se o Moravu a Čechy vedl úporný boj, který roku 1526 skončil českomoravským neúspěchem. Aby nebylo sporů málo, po smrti Jiřího byl českým králem zvolen Vladislav Jagellonský. Nejistá situace donutila Matyáše a Vladislava k tomu, že uzavřeli smlouvu, podle níž se Vladislav stal vládcem českým a Matyáš moravským. V této době byli na českém trůně dva králové Čech, avšak každý spravoval jinou oblast (Čapka, 2003).

Vztahy mezi Čechami a Moravou se začaly vyostřovat. Stavové se více angažovali do státních otázek, o čemž hovoří i fakt, že se právě za Matyášovy vlády plně rozvíjelo stavovství (Čapka, 2001). Stále více byly slyšet nadřazené hlasy, které nazývaly Moravu lénem českého království a Moravany svými poddanými. Tento akt se Moravanům nezamlouval. Vše bylo vyřešeno Ludvíkem Jagellonským, který roku 1520 uznal moravské

zemské svobody, čímž Morava chtěla dosáhnout úplné autonomie. Právě za vlády Jagellonců dochází k „odloučení“ českých a moravských obyvatel. Vliv českého krále a jeho rady byl na Moravě stále slabší. Moravská vnitřní politika se pomalu stávala zcela samostatnou (Válka, 1987).

2.7. Habsburkové a absolutismus

Jagellonci vymřeli roku 1526 a uvolnili tak český a uherský trůn. Otázkou tedy zůstalo, kdo jej obsadí. Habsburkové využili dědičných práv a stali se novými pány v Čechách a později i Uhrách. Moravané svolali sněm, kde uznali dědice Ferdinanda Habsburského za českého krále. Jako nově zvolený král se stal, dle tradic, moravským markrabětem a potvrdil tradice a svobody pro místní obyvatelstvo s tím spojené. Vláda habsburské monarchie se vyznačovala absolutní mocí, která oslabovala pozice krále a zemské šlechty. Samostatná působnost byla pohlcována centrální habsburskou vládou, což se opět projevovalo v moravském vědomí. Moravské obyvatelstvo později začaly ohrožovat i turecké vpády. Morava se opět stala hradbou před expanzivními nepřáteli. Útoky na moravskou hranici zaměstnávaly zemské úřady, které vedly neustálá taktická jednání. Morava stála sama v první linii, aby ubránila svou zemi. Bojoval každý, stavěly se hradby a opevnění, moravské území bylo válečnou zónou (Válka, 1987).

Roku 1545 bylo vydáno zemskými stavy nové moravské zřízení, v němž se zemané domáhají autonomie a moravské suverenity na České koruně. Tento fakt opět dokazuje, že se Morava stále více odsunovala od Čech. Jiří Pernes uvádí i další skutečnost, která se to snaží potvrdit:

„... na Moravě se pozvolna začala prosazovat i vlastní historická tradice, která již nebyla na české závislá. Dokládala naopak, že Moravané nemají s praotcem Čechem nic společného, že naopak pocházejí od dávných Markomanů, a akcentovala i zaniklou Velkomoravskou říši.“ (Pernes, 1996: 73)

Jak již bylo uvedeno, habsburská monarchie centralizovala vládní moc, což se nelíbilo českým stavům. Tato skutečnost odstartovala existenci stavovských povstání. První proběhlo roku 1547 v Čechách, ke kterému se prozatím Morava nechtěla připojit. Stavovské nepokoje byly rázně ukončeny po bitvě na Bílé hoře. Morava sice nebyla tak tvrdě jako Čechy, ale i přesto by se tato událost dala označit za začátek konce stavovské

politiky. Roku 1628 etapa stavů skončila. Obnovené zřízení zemské Moravského markrabství odebralo nezávislost a volební právo stavům. Rakouská monarchie tímto docílila téměř absolutní moci (Čapka 2001, 2003). V duchu velkých změn se neslo 17. a 18. století. Třicetiletá válka zpusťovala Moravu, německy hovořící obyvatelstvo se v hojném počtu usazovalo jak v Čechách, tak na Moravě. Vládní aparát se snažil o rekatolizaci barokní společnosti a její úplné podvolení (Válka, 2005). Moravská šlechta byla nahrazována šlechtou jinou, což vedlo k deformaci moravského vědomí – moravanství. Pobělohorská doba ještě více prohloubila propast mezi Čechy a Moravany, pocit sounáležitosti se postupně vytrácel. Roku 1749 přešlo Moravské markrabství pod správu centrálních úřadů ve Vídni. O vojenských, politických, finančních a soudních záležitostech rozhodovala habsburská monarchie v čele s Marií Terezií. Tímto de facto skončil společný stát České koruny a Morava se stala na Čechách zcela nezávislá (Čapka, 2001, 2003).

2.8. Národní obrození a počátky 20. století

Morava měla nyní blíže do Vídne než do Prahy. Tato skutečnost se projevila v reformách Josefa II. Ten připojil české Slezsko k Moravě, čímž vznikla Moravskoslezská země s vlastní zemskou vládou. Centrem se stalo Brno, kam byly později přestěhovány i některé státní úřady (Havlík, 1993). Tento fakt se však negativně odrazil v osudech místních obyvatel. Vliv habsburské monarchie přivedl na území Moravy německé obyvatelstvo, které pohlcovalo moravskou šlechtu. Postupem času zemská šlechta z různých důvodů odešla a byla nahrazena šlechtou německou nebo poněmčenou. Německý jazyk se stal nežádoucím elementem, jež bylo nutné odstranit. Silná prohabsburská šlechta a germanizace téměř odstranily moravskou „inteligenci“, s čímž nemohl negramotný venkov nic dělat. Bylo nezbytné se těmto událostem postavit a nelézt řešení

2.8.1. Národní obrození a revoluční roky 1848-49

Právě národní obrození bylo reakcí na silnou germanizaci české a moravské krajiny. Obrozenci hledali kořeny ve francouzské revoluci a osvícenství. Tyto dvě skutečnosti „vytvořily“ ve zdejších podmínkách nový pojem vlastenectví. Jeho projevy se samozřejmě objevily již dříve (například v dílech Jana Ámose Komenského), avšak

osvícenství jim dalo zcela nový rozměr. „Vlastenectví se stalo společenským postojem ..., v 18. století se za vlastenecký postoj považovalo každé eticky založené jednání, jež směřovalo k dosažení svobody, rovnosti, státní reformy a sociálního pokroku.“ (Řepa, 2001: 13)

Vlastenecké snahy se později rozšířily po celé Evropě. Pro moravské území však lze použít přesnějšího názvu, zemský patriotismus. Jak je již dříve uvedeno, moravský venkov nebyl nijak zvlášť patriotismem zasažen. Hlavním problémem bylo, že se nedostával často do kontaktu s kulturním děním a jeho mobilita byla nízká. Vše se však pomalu začalo obracet na počátku 19. století. Literárně činná inteligence v čele s vědci, kněžími a učiteli se snažila, převážně v Čechách, revitalizovat český jazyk. Chceme-li hovořit o národním vědomí lidí, je nutné se pozastavit nad jejich historickou tradicí. Právě tato tradice byla u Čechů a Moravanů velmi silná. Obrozenci hledali odkazy moravských tradic převážně u Slovanů a ve Velkomoravské říši. Jejich zájmem bylo také studium české literatury a jazyka. Vlastenci později od těchto záměrů upustili a snažili se více působit na své okolí. České snahy byly stále silnější než ty moravské. Jedním z hlavních důvodů byla skutečnost, že se Praha stala silnou metropolí v Čechách, zatímco na Moravě o tuto pozici bojovalo Brno s Olomoucí. Pro Moravu však bylo české národní hnutí obrovskou inspirací. Země se k sobě stále více přibližovaly, o čemž svědčí tento fakt:

„Cílem moravských jazykových brusičů ovšem nebylo stavění hranic mezi Čechy a Moravany. Jejich pokus reformovat český jazyk naopak vedla snaha vytvořit prostřednictvím nového jazyka předpoklad pro sblížení Čechů, Moravanů a Slováků.“ (Řepa, 2001: 43)

Jednou z nejdůležitějších osob národního obrození na Moravě byl vedle Josefa Dobrovského i František Matouš Klácel. Snažil se vnést český jazyk více do povědomí moravského obyvatelstva, což se mu díky aktivní novinářské a publicistické činnosti dařilo. Jeho snahy prosadit české národní myšlenky na území Moravy nezůstaly bez odezvy. Lze s jistotou tvrdit, že se Klácelova činnost stala odrazovým můstkem pro budoucí generace, které se po roce 1848 mohly přihlásit k české národnosti (Pernes, 1996). Revoluční roky 1848-49 se nesly v duchu změn. Česká inteligence chtěla bez vědomí Moravy obnovit jednotu zemí České koruny. Obě krajiny si byly díky předchozím událostem blízké, ale Morava s touto skutečností nesouhlasila, naopak žádala po císařském dvoře autonomii pod správou říše. Tato situace však netrvala dlouho. Roku 1861 došlo k opětovnému spojení zemí, nadále však s vlastní samosprávou (Čapka, 2003). Na přelomu 19. století

došlo k důležitým změnám v postojích Čechů (Moravanů) s Němci. Generace vysokoškolských studentů se výrazně postavila vůči německému obyvatelstvu. Jak uvádí Pernes:

„...odmítali dosavadní principy přežívajícího patriotismu, v němž bylo místo pro Čechy i Němce. Místo něho postavili jednoznačně útočné češství.“ (Pernes, 1996: 123)

Moravské snahy odtrhnout se od politického vlivu Vídně dostaly zcela nový impuls. Mladá generace se snažila aktivně působit proti habsburské vládě, což se jí v konečném důsledku podařilo. Politické špičky nacházely stále větší sympatie v českých postojích vůči Vídni. Roku 1905 došlo k uzavření tzv. Moravského paktu, jenž zaštiťoval smír mezi českou, respektive moravskou, a německou částí obyvatelstva. Tato dohoda v podstatě národnostně rozdělila zemi a reformovala volební systém do zemského sněmu (Čapka, 2001). Právě na přelomu 20. století došlo k důležitému posunu na politické scéně. Nejenom na Moravě ale i v Čechách docházelo k zakládání vlasteneckých, politických, zájmových a křesťanských spolků. Každý ze spolků se určitou měrou zasloužil o společenskou změnu, po které lidé tehdejší doby toužili. Pravdou však je, že s nástupem první světové války byla řada z nich nucena ukončit svoji činnost. Především díky jejich snahám si lidé uvědomili, že je nutné za svoji věc bojovat a dosáhnout tak vysněných cílů.

Morava prozatím neřešila vzájemné vztahy s Čechy, ale právě s rakouskou monarchií, která jí téměř 400 let určovala společenský řád. Poslední léta „samostatné“ Moravy se nesla v duchu radikálních snah Moravské lidové strany. Strana tvrdě narazila v období válečného konfliktu. Ta silně potlačovala jakékoliv protiválečné postoje, s cílem vzkřísit absolutismus v upadající habsburské monarchii. Lidé však neztráceli naději na obnovení zemských úřadů a úplné odtržení od Rakouska.

2.8.2. Samostatný společný stát

Sen se stal skutečností v roce 1918. Dne 28. října bylo vyhlášeno samostatné Československo. Na Moravu se sice tato zpráva dostala o den později, ale její význam byl obrovský. Na jedné straně se Morava dostala ze sevření Rakouska, na straně druhé obnovila vlastní samosprávu, která byla v posledních letech silně oslabována. Zemský patriotismus byl na moment vystřídán vyšším principem, ideou češství. Československo bylo novým impulsem pro všechny obyvatele, proto nebyla moravská otázka v současnosti

aktuálním tématem. Nyní se řešily otázky uspořádání a zemské správy. Zemský sněm byl vystřídán zemským výborem a úřadem. Morava byla rozdělena do žup. Roku 1928 dochází ke znovuobnovení země Moravskoslezské. Moravané byli s novou situací vesměs spokojeni. Jejich zemský patriotismus se již neprojevoval tak silně jako v předchozí době, moravanství však existovat nepřestalo.

Společné soužití narušily události roku 1938. Německo zabralo část Moravskoslezské země a roku 1939 byla celá Morava začleněna do Protektorátu Čechy a Morava. Moravský odboj neměl šanci se vyvíjet. S koncem války došlo k obnovení původního zemského rozložení země. Situace po válce však nebyla pro Moravu nikterak „růžová“. Nástup komunistické strany zrušil předchozí zemské uspořádání a vytvořil pět krajů. Ty přímo podléhaly Praze. Morava měla být kvůli byrokratickým nařízením komunistů vymazána z mapy Evropy, což se v podstatě podařilo. Přes deset století měla Morava zemské zřízení, jež bylo ze dne na den zrušeno (Pernes, 1996). Díky těmto událostem se opět začalo probouzet pocit moravské vědomí, přesněji řečeno moravanství. Nové uspořádání se ještě změnilo v roce 1960. Menší kraje byly nahrazeny většími. Moravanství bylo jako žhavá láva, která se jednoho dne opět protlačila na povrch společnosti. Události roku 1968 tomu velmi napomohly. Nejprve byla založena Společnost pro Moravu a Slezsko, jež se snažila dostat Moravu opět na výsluní a později skutečnost, kdy měla být republika uspořádána na základě pouze dvou národních principů, slovenského a českého (Havlík, 1993). Moravané se myšlenky na znovuobnovení samostatné správy nevzdávali. Události roku 1989 se nesly v duchu velký změn a nových začátků, moravanství explodovalo. Moravské snahy dostaly prostor a čas, který již delší dobu postrádaly.

3. Metodologie

3.1. Výběr tématu

Téma moravské identity se rýsovalo již v době, kdy jsem prováděl své první terénní výzkumy na moravsko-slovenském pomezí v rámci projektu *československé vztahy*. Při dotazování obyvatel na hranicích jsem se setkával s nečekanými odpověďmi. Pravdou je, že jsem si nikdy nepomyslel, že tyto nečekané závěry v budoucnu využiji, přesněji řečeno dále rozvinu.

„Jsu Moravák.“ Tato nečekaná odpověď stála na začátku výzkumného projektu k diplomové práci. Je důležité říci, že se tato skutečnost neobjevila pouze v jednom případě, ale ve větším počtu. Proto jsem se rozhodl na předchozí tematiku navázat a více do ní proniknout. Prvotní terénní šetření položily základy pro další výzkumy, které se však nyní pozastavují pouze nad moravskou částí obyvatel.

Nejenom zkušenosti z bakalářského studia, ale i osobní sympatie a zážitky stojí v pozadí výběru tématu. Rodinné vztahy s moravským Slováckem jsou dalšími vazbami, které při rozhodování o tématu napomáhaly. Dětství strávené u prarodičů zanechávalo otázky, na které jsem již jako malé dítě hledal odpovědi. Proč bydlí babička tak daleko a proč říká slova, kterým nerozumím? Každé prázdniny jsem se přiučoval moravskému jazyku, přesněji řečeno nářečím. Od vesnice k vesnici se liší nářečí místních obyvatel, což jsem v dětství nebyl schopen rozlišit, i když jsem se v této oblasti hojně pohyboval než v současnosti. Dálka mezi mými prarodiči byla obrovská, ne však nezdolatelná. Každou chvíli v jejich blízkosti jsem si užíval a naslouchal povídkám, které jim vyprávěli jejich rodiče, stejně tak jako oni, rodilí a hrdí Moravané.

Při nástupu na vysokoškolské studium se moravská identita stala „rodinným tématem“. Babiččiny dotazy, zda o nich třeba jednou něco napíše, jsem se smíchem přecházel. Vědomě jsem však stále přemýšlel, při jaké příležitosti bych o Moravanech mohl detailně podat svá „svědectví“. Vše krásné jednou končí. Babiččiny oči se navždy zavřely a já ztratil člověka, kterého jsem nadevše miloval. Svůj život obětovala dětem a její srdce patřilo moravskému Slovácku. Tradice a láska k rodnému kraji, na tyto skutečnosti nikdy nezapomínala. Lze tedy podotknout, že tato práce je jejím životem na Moravě inspirována.

Věnovala nám svůj veškerý čas, i když jí někdy nebylo do zpěvu, proto, bych jí rád tuto práci věnoval, tak jak si to vždycky přála. Výběr tématu je do jisté míry i její zásluhou.

V konečném součtu se o výběr tématu zasloužilo i předchozí bakalářské a magisterské studium na Univerzitě Pardubice. Studium nacionalismu, dichotomie my versus oni či etnických skupin se stalo prvním krůčkem v rozhodování. Připravit výzkumný projekt nebylo jednoduchou záležitostí, proto bylo nutné diskutovat svůj záměr s pedagogickým týmem a to především se specialistou v oboru panem dr. Skalníkem. Jeho cenné rady a především výukové metody ve mně zanechaly dojem, že bych se měl tématem identity některé ze skupin obyvatel na území České republiky zabývat. Je pravdou, že se toto téma bude hodně vracet do historie, neboť zde každý z nás hledá své kořeny, proto jsem oslovil dalšího z odborníků, především na historii, a to doc. Kašpara. I tyto skutečnosti byly rozhodujícím faktorem při výběru tématu k diplomové práci.

3.2. Metody výzkumu

Před každým výzkumným šetřením nastává u řešitele dilema, které z metod je nutné použít k jeho zefektivnění. Zvolený název může obsahovat široké spektrum témat, proto je důležité zaměřit se pouze na některé aspekty. Všechny metody jsou vybírány na základě předešlých zkušeností, proto není nezbytné metody podrobněji studovat. Každá ze situací vyžaduje individuální řešení, proto je na místě počítat s větším počtem metod. Lze se dostat do situace, která nás vede k využívání různých praktik antropologického či sociologického výzkumu, nebo jejich vzájemné kombinace.

3.2.1. Analýza literárních zdrojů

Odborná práce by měla obsahovat podklady, které výzkumník čerpá z literárních zdrojů. V první řadě je toto téma spojeno s historickými událostmi, které je nutné hlouběji pochopit. Přítomnost má své kořeny v minulosti. Tato skutečnost přináší pohledy celé řady autorů, kteří se událostmi z minulosti detailně zabývají. Díky jejich bádání se podařilo proniknout více do tématu a pochopit tak některé souvislosti, které pro většinu společnosti zůstávají nezodpovězené. Důležitým faktem při sběru literárních dat je jejich vhodný výběr. Ne všechny dokumenty jsou ideální k použití. Při důkladném studování

zdrojů je nutné nalézt spojitosti, které musíme později ještě lépe interpretovat. Historická literatura odkrývá řadu otázek, ale pro bližší poznání tématu je nutné využít díla i z jiných vědních oborů. Literatura z rukou politologů, sociologů a etnografů odkryje druhou stranu mince a tou je současné společenské dění.

3.2.2. Pozorování

Metoda pozorování je díky jejímu budoucímu přínosu často využívána. Někomu se může zdát, že je neúčelná a nepřináší okamžité závěry nebo, že se jedná o nejsnazší způsob, jak se více seznámit s danou lokalitou, společností a kulturou. Poslední zmíněná skutečnost tuto metodu asi nejvíce vystihuje. Pozorování je využito hlavně z jediného důvodu, a to je navázání kontaktu se zkoumanou skupinou. Právě v případě moravské identity na Slovácku jsem byl s Moravany v kontaktu na různých společenských akcích. Zprvu jsem se stal nezúčastněným pozorovatelem, jenž sbíral data, zatímco ostatní nevěděli, za jakým účelem jsem vlastně přicestoval. Díky nezúčastněnému pozorování jsem mohl bez povšimnutí pozorovat odlišnosti ve způsobu života moravského obyvatelstva. Není snadné tyto odlišnosti zcela zpozorovat, proto je nutné pokročit ve výběru metod vpřed. Jakmile jsem se „sžil“ se zkoumanou oblastí, snažil jsem se více přiblížit svým „výzkumným objektům“.

Asi nejtěžším bodem v každém terénním šetření je navázání kontaktu. Mnohokrát jsem se setkal s odmítnutím, což mi podlamovalo kolena a já ztrácel chuť ve výzkumu pokračovat. Tato skutečnost mi vždy zabrala nejvíce času, proto jsem ani v tomto případě nechtěl ponechat nic náhodě. Pocit odmítnutí ve mně zanechával špatné zkušenosti, proto jsem se vrátil k předchozímu výzkumu. Především díky předešlým kontaktům se mi znovu otevřely dveře do světa moravského pomezí. Nikdy se nejednalo o informátory klíčové, ale pouze o takové, kteří mi vždy byli schopni podat informace, ty jsem mohl dále rozvíjet. Zúčastněné pozorování však přináší i některé problémy. Veškerý bližší kontakt s informátory je může odradit. Je na místě jedinci či skupině svůj výzkumný záměr popsat, aby se lidé nestali více podezřívavými a odmítavými (Hendl, 2005). Při pozorováních k diplomové práci jsem se však s problematikou odmítnutí mnohokrát neseťkal. Co jsem v této lokalitě téměř vždy vyzoroval, byla snaha v každé situaci pomoci, věcně odpovídat, hojně a vřele komunikovat. Tato bezprostřednost místních obyvatel mě velice

motivovala k dalším výzkumným šetřením a velice napomohla k získání řady zajímavých závěrů.

3.2.3. Dotazníky

Jak již bylo uvedeno, každá situace v různém prostoru a čase vyžaduje využití rozdílných metod. Právě ta předchozí byla pro takto velký výzkum nedostačující, neboť autorovo subjektivně založené vnímání nemůže přinést společensky akceptované výsledky. Způsoby života obyvatel na Moravě jsou důležitými aspekty, ale pro širší pochopení souvislostí a jejich postojů je nutné znát i jejich názory. Rychle a efektivně se dozvíme jejich odpovědi na danou problematiku díky dotazníkovému šetření. Přešlé zkušenosti mě však od této metody odrazovaly. Veškerá výzkumná šetření jsem měl vždy od počátku pečlivě naplánovaná, proto mě nevýhoda dotazníků v některých případech dosti překvapila. Nízká návratnost stála za problémy, které nastaly.

Před výzkumným šetřením jsem si dotazníky připravil a musel jsem rozhodnout, jakou formou je respondentům předám. Abych splnil požadavky výzkumného vzorku, aspoň v mých představách, zvolil jsem pro tento výzkum sběrné místo. Sběrná místa byla dvě, jedno se nacházelo v informačním centru v Kyjově a druhé v kulturním domě v Dubňanech. I díky této skutečnosti byl problém s návratností téměř odstraněn. Respondentům se dostal do ruky dotazník s otevřenými i uzavřenými otázkami. Tuto kombinaci jsem zvolil záměrně, neboť vím, že je nutné respondenty nějakým způsobem motivovat a na druhou stranu „donutit“ k vyplnění dotazníku. Zaškrtnutí odpovědi lidem problémy nedělá, ale rozepsat se již tak jednoduché není.

Metoda dotazníků může výzkum zcela rozvrátit, naštěstí se v tomto případě nestalo, ba naopak se dotazníky staly velice prospěšné v utváření závěrů.

3.2.4. Rozhovory

Předchozí metody symbolicky „soupeřily“ s rozhovory v kvantitě získaných dat. Tato metoda vyhrála tento pomyslný souboj až v cílové rovině. Nelze se ničemu divit, neboť subjektivně založené vnímání okolních situací (*nezúčastněné a zúčastněné pozorování – pozn. autora*) a dotazníkové šetření zkrátka nenashromáždily tolik

výzkumného materiálu jako rozhovory. Je pravdou, že je tato metoda dost složitá a je při ní zapotřebí mít podrobnější znalosti o dané problematice a především pohotové jednání. Všechny metody vyžadují pečlivou přípravu, vedení rozhovorů o to více. Je nutné si připravit a uvědomit obsah otázek, jejich formu a pořadí. Citlivě a koncentrovaně přistupovat ke každé otázce a pečlivě zaznamenávat respondentovy odpovědi. I v tomto případě je nutné prolomit pomyslnou bariéru vztahu mezi výzkumníkem a respondentem, což se odrazí např. ve snaze pravdivě a věcně odpovídat (Hendl, 2005).

Je složité si předem určit, jaký druh rozhovoru v dané situaci využít. Při výzkumu jsem počítal s tím, že se budu respondentů dotazovat pomocí strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami a v některých případech i rozhovoru narativního. Vše však ukázala až konkrétní situace. Většinou jsem se držel stanoveného návodu, listu s připravenými otázkami. Negativní stránkou tohoto druhu rozhovorů je to, když se respondenti odchýlí od předem vytyčeného obsahu. Pravdou je, že jsem se s tímto problémem setkával velmi často a dokonce jsem s tím i počítal. Nelze respondentům vytýkat snahu o to vést rozhovor, ale jejich horlivost vyprávět mě častokrát dostala do slepé uličky. Jako výzkumník jsem dával pozor, abych správně formuloval otázku. Tento fakt je velice důležitý, neboť jsem chtěl získat co nejlepší zpětnou vazbu, informaci. Při řešení současných rozhovorů jsem se setkával s různou škálou respondentů, ale většina z nich se chtěla horlivě o dané problematice rozpovídat. Pokoušel jsem se tyto snahy řídit, ale v některých případech zcela marně. I proto byla zařazena metoda narativní. Někteří starší respondenti se rozhovořili o vlastních životních zkušenostech, že mi bylo líto jejich snahu mi nějakým způsobem pomoci přerušovat. Lidé na Moravě se mi kolikrát zcela otevřeli a vyprávěli příběhy jako dávnému příteli. Nad touto skutečností jsem se několikrát pozastavil s otázkou, zdali už nejsem součástí zkoumané skupiny. Jsem dočasným Moravanem? Někdy jsem se naopak snažil z respondentů odpovědi dostávat všelijakým způsobem, ale marně.

Jednou z nevýhod rozhovoru je časová náročnost. Před každým rozhovorem jsem se snažil respondentům vysvětlit svůj záměr, proč výzkum provádím. Rozhovor se o to více prodlouží, což může ty méně pečlivé respondenty odradit. Je pravdou, že je tato metoda zcela unikátní, neboť okamžitě přináší výsledky, které není tak těžké analyzovat a v okamžiku použít. Nebýt této metody, nebyl bych schopen výzkum efektivně zpracovat. Především zaznamenané rozhovory jsou základním stavebním kamenem pro analýzu moravské identity na Slovácku.

3.3. Výzkumný vzorek

Původní plán vybírat respondenty zcela náhodně se nesešel s odezvou. Tento způsob výběru skýtal řadu komplikací. Je nutné se zaměřit na skupinu obyvatel, kteří mají s danou problematikou co dočinění. Respondenty bych rozdělil do tří skupin podle toho, jaké mají postoje k výzkumné otázce. Zaměřil bych se na první skupinu. Tato skupina mi podala informace ohledně moravských politických aktivit. Jedná se o respondenty, kteří se díky svým pozicím nebojí podat informace převážně o lokálních aktivitách a jejich podpoře. Jedná se o členy politických stran, starosty menších obcí a jejich spolupracovníky, vedoucí muzejních spolků atp.

Druhou skupinou jsou obyvatelé, kteří nemají možnost vést žádnou stranu či rozhodující orgán, ale jejich snahy povznést povědomí o Moravanech stále hojně přezívají. Tito „obyčejní“ lidé se hlásí k moravskému obyvatelstvu, jeho hodnotám a vytváří společně „mýtus“ o moravském národu. Většina z nich se podílí na vytváření kulturních událostí, na fungování různých center a zájmových organizací. Jejich odhodlání podílet se na těchto činnostech souvisejících s otázkou moravské identity je obrovské. V posledních několika letech vzrostl počet folklorních festivalů a dalších tematických akcí zaměřených na místní způsob života a samotné obyvatele. Nesmíme zapomínat ani na mladou generaci (*18-35 let – pozn. autora*), na budoucnost Moravy. Jejich postoje k moravské otázce jsou velmi důležitým faktorem, který souvisí buď s úpadkem, či nárůstem vlasteneckých snah. Tato skupina se i dnes v hojném počtu hlásí k moravskému národu a snaží se o prosazení snah některých politických stran.

Výzkumný vzorek jsem pro jistotu vymezil věkovou hranicí. Někteří respondenti v mladé generaci mají 18 let. Tato hranice se zdá být únosná, neboť tato skupina obyvatel už má své názory o dané problematice a v následujících letech se jejich postoje dále vytříbí. Věkovou hranici zakončují respondenti s věkem do 70 let. Není na škodu říci, že jsem dlouho rozmýšlel, jaký věk je hranicí pro moje terénní šetření. Právě lidé starší 70 let mají celou řadu zkušeností a stojí k moravské otázce, ale převážně z etických důvodů jsem nechtěl tuto skupinu obyvatel nikterak obtěžovat.

Každý výzkumný vzorek se postupem času rozrůstá o další členy, což se odvíjí od doporučení již zkoumaných jedinců. Tzv. metoda sněhové koule (snowball technique) napomohla ke zvětšení výzkumného vzorku o několik dalších, v některých případech důležitých respondentů.

„Základní strategie spočívá ve volbě takových případů, které pokryjí požadované minimum, protože nikdy nezískáme tolik informací, kolik potřebujeme.“ (Hendl, 2005: 153). S tímto faktem jsem se setkal, proto je nutné hledat další respondenty, které je třeba důkladně propojit s výzkumným projektem.

3.4. Etika výzkumu

Etické hledisko je nedílnou součástí každého výzkumu. Respondenti jsou pro nás důležitým faktorem, který si musíme předcházet a náležitě s nimi jednat. Respondentovo svobodné rozhodnutí nám tak přinese potřebná výzkumná data, proto je nutné držet se některých nepsaných pravidel. Jedním z prvních je zajištění anonymity zkoumaných jedinců. Jejich identita je známá pouze nám a tak by to mělo i ve výzkumných závěrech zůstat. Aby mohl výzkum probíhat, je nutné získat souhlas účastníků. Ti by měli být později obeznámeni s výzkumným záměrem, za jakým účelem výzkum provádíme a z jaké instituce přicházíme. Naše identita nezůstane respondentům skryta. Každý z nás má svobodu volby, proto počítejme s možností, že i respondent může kdykoliv rozhovor přerušit z různých důvodů. Sám jsem se s touto situací setkal, v pozadí stály osobní problémy dotazovaného, proto se rozhodl, že již dále nebude na diktafon odpovídat. Vyvarovat bychom se měli záměrnému zatajování výzkumných cílů. Vstupujeme do vztahu s respondentem za účelem udržet si „přátelskou“ atmosféru, která by mohla být touto skutečností narušena. Může se stát, že se přátelská atmosféra změní ve vřelý vztah, který nechceme žádným způsobem rozvrátit. Nikdy nevíme, zda se ke zkoumanému problému znovu vrátíme. Přítomnost takového informátora bude jen dalším benefitem. Vstupujeme-li do kontaktu s účastníkem výzkumu, respektujeme i jeho soukromí a osobní prostor. Tato skutečnost do jisté míry souvisí i se zachováním anonymity, aspoň co se důležitosti dodržování týká. Jako výzkumníci bychom měli pamatovat i na skutečnost, která je nepsaným pravidlem, že žádným způsobem nesmíme ohrozit zdraví jedince, ať už fyzické či psychické. (Hendl, 2005).

3.5. Výzkumná témata

Česká nadvláda postavila Moravu v minulosti stranou, a proto je nutné říci, že se historie stává dědictvím, které nemůže být zničeno žádným způsobem, které uplatňuje vláda či správa věcí veřejných. To, jak si každý z nás obraz dějin vyloží, je ovlivněno ideovým prostředím doby. To se nadále odráží v tom, jak člověk přizpůsobuje některé tendence svému ideologickému nebo politicky-kulturnímu postoji, přesněji řečeno, prezentujeme jen to, co vyhovuje našim cílům.

Kultura, přesněji řečeno kulturní tradice, jde v této oblasti ruku v ruce s místní identitou, neboť „pravé“ odkazy historie (moravské identity) nalezneme téměř výlučně již jen na Slovácku. Nářečí, kroje, ústní lidová slovesnost mění se od vesnice k vesnici jsou stále živým důkazem rozmanité kultury (ale i identity) obyvatel Slovácka. Moravská identita je, jak jsem naznačil výše, ovlivněna historickým vývojem v českých zemích, proto je důležité porovnávat moravskou identitu v protikladu k té české. Tento záměr však nesl řadu úskalí, proto jsem se raději zaměřil na moravskou identitu „uvnitř“ území Slovácka, tedy na to, jaké kroje jsou pro tuto oblast typické, jak a proč se liší místní nářečí, jaké rozdíly můžeme nalézt v ústní lidové slovesnosti. Nejdůležitějším bodem bylo nalézt to, co místní obyvatele spojuje, to co z nich, podle jejich vlastních slov, dělá hrdé Moravany.

Stálá působnost a snahy politických stran chtějí dostat do popředí své vlastní požadavky a vylepšit tak postavení Moravy v rámci České republiky. Měl jsem možnost s některými z těchto „moravských radikálů“ hovořit, a proto si myslím, že budou i jejich postoje a pohledy na problematiku vnímání moravské identity opěrným bodem v analýze terénního šetření.

Výzkumnými tématy jsou:

- ***Folklor – místní zvyky a tradice***
- ***Současné politické tendence***
- ***Moravština nebo čeština?***
- ***Moravský národ?***

4. Základní informace k terénnímu výzkumu

- **Lokalita výzkumu:** Výzkum proběhl v Jihomoravském kraji, v oblasti Slovácka. Konkrétními místy byly obce v okrese Hodonín. Jedná se o tyto:
  - a) Kyjov – jedno z center Slovácka – pojem Kyjovské Slovácko
  - b) Dubňany
  - c) Milotice
  - d) Svatobořice – Mistřín
  - e) Vlkoš
  - f) Mutěnice
- **Časový harmonogram:** Terénní šetření bylo provedeno celkem ve 3 fázích. Každá z nich se zaměřila na předem určené body výzkumného projektu. Bylo nutné navštívit zkoumané lokality vícekrát, neboť každá situace musela být zkoumána v jiném časovém rozmezí:
  - a) 1. fáze – předvýzkum, sondáž – březen/duben 2011
  - b) 2. fáze – výzkum místního folkloru – regionální slavnosti – červenec/srpen 2011
  - c) 3. fáze – hlavní výzkumné šetření – březen/květen 2012
- **Počet respondentů:** Výzkumu se zúčastnilo celkem **46 respondentů**.
  - a) Účastníků dotazníkového šetření: **34**
  - b) Účastníků strukturovaných rozhovorů: **12**
  - Návratnost dotazníků: celkem 55 ks / navráčeno 34ks = **61,81%**
  - Celková délka nahraných rozhovorů: **156 minut**
- **Navštívené akce:** V rámci druhé a třetí fáze jsem navštívil i následující akce spojené s folklorem, kde vznikla i důležitá fotodokumentace místních zvyků, především krojů:
  - Slovácký rok v Kyjově
  - Jízda králů v Kunovicích u Uherského Hradiště

5. Definice užitých pojmů

Předtím než začnu s tématem moravské identity pracovat, je nutné si některé pojmy podrobněji představit. Jejich definice je nedílnou součástí této diplomové práce. Hlavními nosnými body jsou pojmy národ, etnicita, identita, moravismus a patriotismus.

Definovat pojem národ není nikterak jednoduché, protože v každém prostředí či zemi bývá vnímán odlišně. V 18. století pojem *nation* v britském prostředí nebo *la nation* ve francouzském znamenal veškeré obyvatelstvo řídicí se zákony místní vlády. Francouzské pojetí k těmto aspektům ještě později zahrnuje užití společného jazyka. Německá společnost pojmem *nation* mínila všechny jedince, kteří se vážali ke společné kultuře a jazyku (Bahenský, 2010). Národ byl studován celou řadou badatelů, nikdo však k tomuto pojmu nenalezl obecně uznávanou definici. Nejvýznamnější postavou spojenou se zkoumáním tohoto pojmu byl Ernest Gellner. Vydaná díla *Národy a nacionalismus* či *Nacionalismus* tuto skutečnost potvrzují. Dle Gellnera je národ úzce spojen s nacionalismem, přesněji řečeno nacionalismus plodí národy, ne naopak. „Národy mohou být definovány pouze v pojmech věku nacionalismu“ (Gellner, 1993: 66-67) Nacionalismus má celou řadu definic, Gellnerova definice ho vidí takto: „Nacionalismus je původně politický princip, který tvrdí, že politická a národní jednotka musejí být shodné.“ (Gellner, 1993: 12). Z toho vyplývá, že nacionalismus vzniká ze vzájemného vztahu národ a stát. Tam, kde jeden z prvků chybí, nemůže nacionalismus existovat.

Národ je dle Gellnerovy teorie definován skrze své příslušníky takto: „Dva lidé patří ke stejnému národu, když a jedině když sdílejí stejnou kulturu, při čemž kultura znamená soubor myšlenek a znaků a představ a způsobu chování a dorozumívání... Dva lidé patří ke stejnému národu, když a jedině když uznají jeden druhého za náležejícího ke stejnému národu.“ (Gellner, 1993: 18)

Jak je z této definice patrné, příslušníky národa musí nutně něco spojovat. Spojujícími faktory národa jsou především historické události, jež příslušníky mohou odkazovat na slavné kapitoly z dějin, což v nich vyvolává (*nutně nemusí – pozn. autora*) pocity hrdosti a oddanosti (Anderson, 2008). Příslušníky národa dále spojuje společný jazyk, (kulturní) tradice a vztah k území. Nemusíme nutně hovořit o kulturní tradici, jak tvrdí Ladislav Holý ve své knize: „Vědomí národní tradice, jako každý jiný aspekt národní identity, krystalizuje pouze ve vztahu k jinému národu, který je vnímán jako odlišný.“ (Holý, 2001: 86)

Přeneseme-li tuto definici společně se všemi spojující aspekty na moravskou otázku identity, je na místě konstatovat, že moravský národ bez pochyby existoval. Zda stále existuje, přiblíží až následující kapitoly.

Vývojem národa a národních hnutí se zabýval také Miroslav Hroch. Jeho definice národa zní trochu odlišně: „Nepovažuji národ za „věčnou“ kategorii, jak jej viděli vlastenci minulého století, nýbrž za výsledek dlouhého a komplikovaného historického procesu. Utvářel se jako velká sociální skupina, jejíž příslušníci byli spjati kombinací několika druhů vztahů a vědomím trvalé sounáležitosti, přičemž se některé vztahy rodily po celá staletí a měly tedy jakýsi „primordiální“ charakter.“ (Hroch, 1999: 6). Důležitým rysem každého národa by měl být právě pocit sounáležitosti, který Hroch v předchozí definici zmiňuje. Historie, jazyk a kulturní tradice by tento pocit měly vytvářet. Každá z definic má ve studiu národa a nacionalismu své právoplatné místo, co je však nutné zmínit, je souboj o to, která z nich je právoplatnější. V sociálně vědeckých kruzích mezi sebou soupeří pojmy konstruktivismus a primordialismus. Teorie konstruktivismu pokládá národ za „výrobek“ moderní doby, což je spjato především s průmyslovou revolucí. Primordialismus naopak tvrdí, že národ není uměle vytvořen, naopak je produktem historie, obecně řečeno, národ je tu odjakživa.

Dalším významným pojmem, se kterým se v diplomové práci lze setkat, je patriotismus. Ten je úzce spojen právě s nacionalismem a vlastenectvím. Nesmíme ho však považovat za synonymum nacionalismu. Nacionalismus je především ideologie, zatímco patriotismus osobní pocit. Opravdový patriot podporuje svou zemi ať se děje cokoli. Asi nejlépe patriotismus vystihují hrdost a láska k vlasti.

Se studiem národa a nacionalismu souvisí i dva neodmyslitelné pojmy etnicita a identita. Identitu můžeme obecně považovat za příslušnost k dané skupině. To, jak sám sebe identifikuji, záleží na okolních „vlivech“, kterými může být národnost, etnická příslušnost, jazyk, rodina, věk, náboženství, pohlaví aj. (Eriksen, 2007). Žebříček důležitosti identity si utváří každý sám dle svého uvážení. Důležitým bodem v utváření identity jedince jsou vnímané rozdíly: „Kontrasty jsou tedy klíčovými momenty veškeré identifikace. Bez nich bych já nebyl sám sebou; bez jiných neexistuje pojem my.“ (Eriksen, 2007: 68)

Jedním z posledních antropologických pojmů, který s tématem souvisí, je etnicita. Pojem souvisí s vlastní identifikací vůči jiné skupině. Etnicitou může být chápán životní styl,

kulturní hodnoty a normy jedince. Tento koncept zpracovala celá řada autorů, avšak nejvýznamněji Frederick Barth. Jeho teorie se stala předlohou pro antropologický výzkum etnicity. Ve svém díle se pozastavuje nad tím, že identita jedince je výchozím bodem pro zkoumání etnicity. Barthova koncepce nahradila kulturní odlišnosti etnickými hranicemi. Právě tyto hranice se staly důležitými aspekty ve zkoumání etnicity. Etnicita je v jeho podání přirozeným sociálním fenoménem, který můžeme aplikovat v každé společnosti (Eriksen, 2007)

V případě Moravy se v krajních případech hovoří i o tzv. separatismu. Tento pojem je však užíván v širším slova smyslu pro státní útvary. Vladimír Baar definoval separatismus takto: „Je to proces, který je v přímém rozporu se snahou každého státu na uchování své územní integrity. Vzhledem k tomu, že proces vytváření nových států se v podstatě dekolonizací dříve závislých území vyčerpá, je v současnosti jediná cesta pro vznik nového státu – separace.“ (Baar, 2002: 84). Separatistické pokusy radikálních „promoravských“ hnutí však neměly v 90. letech minulého století téměř žádný úspěch. Autonomní pokusy neměly zastání, stejně jako tak jazykový separatismus. Moravští nadšenci vytvářely různé návrhy, jak vytvořit nový jazyk, ale i tyto snahy narážely na odpor dokonce z vlastních řad. V případě oblasti Slovácka můžeme hovořit o tzv. iredentismu. Což je v podstatě jev podobný, pouze s takovým výsledným efektem, že je odtržená oblast připojena k jinému státu. Těmito pokusy se prezentovali moravští fašisté za účelem připojit moravské Slovácko ke Slovensku. Tento požadavek však byl Německem odmítnut (Mezihorák, 1994).

Od obecných pojmů se dostáváme k pojmům konkrétním. Je na místě určit si pojem moravista a moravismus. Moravistou je označován každý jedinec, jenž bojuje za Moravu a její práva. Moravismus jsou myšlenky těchto jedinců či hnutí, která se snaží o rehabilitaci moravské společnosti (Springerová, 2010)

6. Moravština a její vývoj

Pro některé uživatele je moravština moravským jazykem, pro jiné obecnou češtinou s moravským dialektem, kterou můžeme nazývat moravskou češtinou. Obecně je dnes složité určit, zda se jedná o jednotný jazyk či nářečí, neboť v současné době existuje celá řada jazyků, které mají společnou podobnost. Tato podobnost ve většině případů vede k tomu, že jsou si jazyky natolik blízké svou srozumitelností, že je považujeme za variantu jednoho jazyka, nářečí. Tato skutečnost se v 90. letech minulého století stala ornou půdou pro vedení debat rozhořčených moravských patriotů. Snaha upevnit pozici moravského jazyka a kodifikovat ho jako jazyk spisovný vychází z bohaté historie tehdy ještě samostatného území Moravy. Jazyk obyvatel Moravy se nese v duchu vlasteneckých snah. Jazykový separatismus se staví do opozice vůči českým snahám potlačit moravské principy. Kořeny tzv. jazykového separatismu můžeme hledat již v době Velké Moravy, kdy vznikl zcela nový jazyk staroslověnština. Právě Velkomoravské říše a vzdělávací mise Konstantina a Metoděje se pro mnohé Moravany stala inspirativním zdrojem, kterým dokládají nejenom existenci samostatné vyspělé říše obyvatel území v okolí řeky Moravy. Vznik moravského markrabství ještě více podpořil současné argumenty Moravanů na právo sebeurčení.

Moravština byla, stejně jako čeština, ohrožována silnou germanizací. Snahy udržet si moravský jazyk, však upadaly. Postavit se tomuto sílícímu tlaku bylo více než nutností. Moravané se přikláněli na stranu svých českých sousedů a společně se snažili odkazy německého obyvatelstva zničit. Právě zde nastává zlomový okamžik v uvědomování si moravské identity. Buřičské snahy povznést český jazyk se negativně dotýkaly i jazyka moravského. Moravský jazykový separatismus, jak někteří autoři neradi uvádějí, začal být aktuální záležitostí. Například Ondřej Bláha udává ve svém článku velmi důležitou skutečnost:

„Moravský jazykový separatismus v radikální podobě (*moravské politické snahy - pozn. autora*) se někdy zaštiťuje domnělým faktem, že již ve 14. a 15. století existoval skutečný „moravský jazyk“ vymezující se proti jazyku českému, a odvolává se na doslovné uvádění termínu „jazyk moravský“ v písemných památkách středověkých a raně novověkých. Termín „jazyk moravský“ je však nutno chápat v kontextu tehdejšího uvažování – dnešní chápání jazyka jako nejvlastnějšího projevu národnosti má svůj počátek teprve v národním obrození, stejně jako samo chápání „národa“. (Bláha, 2005: 4)

Moravské snahy o kodifikaci spisovného moravského jazyka nenacházely příliš velkou odezvu. Hlavním důvodem byl fakt, že se v historickém kontextu nevytvořilo žádné silné mocenské centrum jako v Čechách. Právě z Čech přišli obrozenci, kteří se o kodifikaci moravštiny pokusili. František Dobromysl Trnka a Vincenc Pavel Žák se snažili prosazovat moravské nářečí do spisovné češtiny a zabránit tak jazykovému rozkolu mezi českým a moravským národem (Šustek, 1998). Jejich snahy však nebyly zcela naplněny, neboť byly zkritizovány obrozeneckým velikánem Františkem Palackým. Tento krok můžeme považovat za pokus moravizovat český jazyk, což do jisté míry souvisí i se situací místního obyvatelstva, jež se v této době hlásilo k myšlence moravského češství. Oba národy se pomalu nevědomky sblížovaly. Moravské snahy neměly v následujících letech dostatečný prostor k prosazování svých národnostních a jazykových snah. Příkoří a ukřivdění se draly do společenského kontextu.

Tyto negativní nálady byly uvolněny v 90. letech 20. století. Nová éra moravských jazykových snah přišla s prvním sčítáním lidu v roce 1991. Poprvé se ve sčítacích listech objevila vedle národnosti české i národnost moravská a slezská. Zajímavostí je, že se k moravské národnosti přihlásilo 13,2% obyvatel České republiky. Tento fakt se odráží i v jazykové otázce. Předchozí statistická sčítání lidu dala podnět k nové skutečnosti, která se poprvé objevila v roce 2011. Sčítací archy z let 1991 a 2001 nabízely v otázce mateřského jazyka zaškrtnout pouze možnost „jiné“, což také část moravské populace ze svého přesvědčení zaškrtovala. Moravština jako mateřský jazyk tak byla na základě těchto poznatků nově evidována pomocí unikátního sčítacího kódu (<http://www.czso.cz>).

Vrátíme-li se k otázce kodifikace spisovného moravského jazyka, je důležité říci, že se tato skutečnost v 90. letech 20. století stala opět aktuální záležitostí. Článek Zdeňka Šustka je nesmazatelným důkazem. Jeho snaha či spíše idea však nemá silnou odezvu v řadách moravské populace, což sám dokládá:

„Kodifikace spisovného moravského jazyka pravděpodobně bude částí obyvatel Moravy přijímaná s rezervou vyvolanou přirozenou lidskou nechutí k opuštění vžitých stereotypů. U Čechů pak jistě vyvolá velmi silný odpor a bude i účelově zesměšňována. Je to jistě pokus, který přichází pozdě ve vztahu k potřebám národně citících Moravanů, ale ani zdaleka to není pokus anachronický, či dokonce protichůdný k současným vývojovým tendencím v západní Evropě.“ (Šustek, 1998)

Silněji se o prosazení moravského jazyka zasazuje např. občanská *společnost Ústav jazyka moravského*. Jejich myšlenky se do jisté míry shodují s Trnkovými jazykovými pokusy a odrážejí se od požadavků na znovuoobnovení zemského zřízení na Moravě. Jejich idea nového jazyka je založena na různorodosti některých moravských nářečí, která musí být vymezena vůči jazyku českému. Důležitým faktorem je i četnost jazykových prvků, tzn. v jaké míře je určitý prvek jazyka užíván. Jejich jazykový „experiment“ spočívá v tom, co se v konečném důsledku může ponechat jako nářečí a co se může zařadit do moravského jazyka (<http://www.ujm.szm.com/>).

Jen pro představu jsou přiloženy některé tabulky, z jejich „projektu“, které bych se nebál místy nazvat jako radikální či v současné době nesmyslné. Červeně zvýrazněná písmena by dle ústavu prošla změnou.

TABULKA 1 - MORAVSKÁ LATINKA - PÍSMENO (VÝSLOVNOST)

A a (á)	Á á (dlóhé á)	B b (bé)	C c (cé)	Č č (čé)	D d (dé)
Dj dj (d'é)	E e (é)	É é (dlóhé é)	F f (ef)	G g (gé)	H h (há)
I i (í)	Í í (dlóhé í)	J j (jé)	K k (ká)	L l (el)	M m (em)
N n (en) Ó	Nj nj (eň)	O o (ó)	ó (dlóhé ó)	P p (pé)	R r (er)
Ř ř (eř)	S s (es)	Š š (eš)	T t (té)	Tj tj (t'é)	U u (ú)
Ú ú (dlóhé ú)	V v (vé)	X x (chá)	Y y (ý)	Ý ý (dlóhé ý)	Z z (zé)
Ž ž (žé)					

zdroj: ([http://ujm.szm.com/Duvodova_argumentace-cast_I, II, III, IV, V, VI \(uplna\).pdf](http://ujm.szm.com/Duvodova_argumentace-cast_I, II, III, IV, V, VI (uplna).pdf))

„Ústav jazyka moravského nevzal do úvahy pozměnu písma z latinského na jiné. Uvědomuje si, že by šlo o změnu až radikální. Obyvatelstvo Moravy má vysokou míru gramotnosti a je vysoce navyklé na současný styl psaní. Zachovává se tedy latinka jen s částečným odchýlením od české latinky.“ ([http://ujm.szm.com/Duvodova_argumentace-cast_I, II, III, IV, V, VI \(uplna\).pdf](http://ujm.szm.com/Duvodova_argumentace-cast_I, II, III, IV, V, VI (uplna).pdf), s: 3)

TABULKA 2 - TVAROSLOVÍ PODSTATNÝCH JMEN – VZOR PÁN

	jednotné číslo (singulár)	množné číslo (plurál)
1. (nominativ)	Pán	pánj-i
2. (genitiv)	pán-a	pán-ú
3. (dativ)	pán-u	pán-óm
4. (akuzativ)	pán-a	pán-e
5. (vokativ)	pan-e (muž-u)	pánj-i
6. (lokál)	pán-u	pán-ex
7. (instrumentál)	pán-em	pán-y (-mi)

V tabulce č. 1 je už samotným paradoxem název moravská latinka a moravský pravopis – moravopis. Naštěstí je zřejmé, že si to samotní autoři uvědomují a nemění zažitá pravidla. Autorský tým považuje tento projekt za komplexní a okamžitě použitelný v současném moravském prostředí (*projekt vznikl v roce 2007 – pozn. autora*). Z tabulky č. 2 můžeme zaznamenat změnu ve tvarosloví v množném čísle u podstatných jmen. Ústav jazyka moravského vytvořil zcela nové koncovky, což je vidět například v 6. pádě. Výslovnost tohoto tvaru by měla být stejná, ale píše se odlišně. Autoři se pozastavují i nad koncovkou 7. pádu. V tomto případě označují koncovku *-mi* za novomoravskou. (<http://ujm.szm.com>)

Jak již bylo uvedeno výše, možná změna moravského jazyka bude přijímána s určitým despektem, což se dle mého názoru stane i v tomto případě. Neuvádím tuto skutečnost na základě vlastní domněnky, ale v pozadí všeho stojí výzkumné šetření k jazykové otázce na moravském Slovácku.

6.1. Slovácko a moravština – výzkumné šetření

Pročítat si novodobé „obrozenecké“ práce skupiny hrdých Moravanů a provádět výzkum mezi obyvateli moravského Slovácka není totéž. Jako výzkumník přicházíte do předem „nastudovaného“ terénu a sám sebe brzy přesvědčíte, že terén nemáte stále dostatečně prozkoumán. Lidé mají na různých místech zcela odlišné názory, které se nemusejí s vašimi představami shodovat. Všem respondentům jsem při svých terénních šetřeních položil otázku týkající se jazykové problematiky. Jejich odpovědi se v některých

případech přikláněly k pradávnému původu svébytného moravského jazyka, drtivá většina však argumentovala pojmem moravský dialekt.

Dialektem se rozumí nespisovný jazykový útvar, který je užíván pouze mluvčími dané geografické oblasti (www.wikipedia.org). Moravské Slovácko je typické převážně různorodostí krojů a nářečí. Jak uvádějí někteří respondenti, dialekty se liší od vesnice k vesnici. Jejich rozdělení je patrné i z této mapy (viz obrázek 1 – pozn. autora). Morava a Slezsko jsou oblastí pěti nářečních skupin. Slovácké dialekty patří do skupiny východomoravských nářečí, původně nazývané moravskoslovenské. Ty se dále dělí na podskupinu slováckou (oblasti Kyjovska a Uherskohradištska), valašskou, západní (okolí Hranic) a kopaničářskou (obce při moravsko-slovenské hranici), (http://kcjl.upol.cz/dialekto-logie/kap3_nareci_morava.pdf).

Ve starším titulu Jaromíra Běliče z roku 1954 se slovácká oblast řadí do kategorie dolských nářečí. Termínem dolské rozumíme převážně obyvatele nížinných obcí.

„Výrazu dolský užil

národopisec Josef Klvaňa vycházející z typů krojových, pokládá za dolské území

kraj po obou březích Moravy zhruba od Spytihněvi (jižně od Napajadel) až po Rohatec při slovenských hranicích.“ (Bělič, 1954: 8)

Pozastavíme-li se nad jazykovou problematikou v dané oblasti, je nutné předložit některé výpovědi dotazovaných. Jejich postoje k moravštině, přesněji řečeno k souboru moravských dialektů, byly naprosto odlišné od předem zmíněných „lingvistických“ pokusů moravských patriotů. *Myslíte si, že je moravština jednotným jazykem nebo jazykem nově vytvořeným?* Tato otázka měla potvrdit nebo vyvrátit spekulace o tom, zda má moravština

OBRÁZEK 1 - PŘEHLED MORAVSKÝCH NÁŘEČÍ

zdroj: www.wikipedia.org

mezi obyvateli Slovácka stále své místo jako tomu bylo v historickém kontextu. U některých respondentů se otázka setkala s naprostým údivem:

„Jako moravština? To je přece nářečí, moravština jako taková přeci neexistuje. V žádném případě, to jsou přeci různá nářečí, která používáme, a závisí samozřejmě od oblasti. Stačí, když pojedete do Ždánic a bude se mluvit jinak. Stačí, když pojedete do Dražůvek, bude se mluvit jinak. Takže to si určitě myslím, že moravština jako taková není. Jsou moravská nářečí a pak je český jazyk.“ (respondentka I. S.)

Zcela podobně reagovala drtivá většina obyvatel ve věkové hranici od 18 do 59 let. Překvapením byla i starší kategorie obyvatel nad 60 let, která se vyjádřila téměř ve všech případech naprosto shodně. Tato otázka samozřejmě souvisela i s otázkou zaměřenou na mateřský jazyk dotazovaného jedince. Zde se opět potvrdil fakt, že je moravština považována spíše za specifický soubor moravských dialektů a její užití se liší dle místa působnosti dané skupiny obyvatel a také jejich ideologickým přesvědčením. Láska k rodné zemi a místním nářečím však není nikomu cizí. Při rozhovoru s místostarostou města Kyjov jsem se při dotazu na moravský jazyk nestačil divit:

„R: V žádném případě není moravský jazyk nebo moravský dialekt uměle vytvořený jazyk, ten tady byl staletí a já doufám, že díky tradicím a folkloru tady ještě staletí vydrží. Velice pěknou básničku na moravštinu napsal Jožo Mikulič. To je naprosto skvělá ta básnička.

V: A znáte ji?

R: Ano, znám ji,... znám ji, ta je moc hezká.

*„Ty ani nevíš děvčico,
jak ti to pěkně svěčí,
dyž nebojácně promluvíš
v tej naší rodnej řeči.*

*V téj řeči kerú slýchalas,
už v kolébce co díťa,
dyž mamička ti zpívali
a mluvit učili ťa.*

*Tak sladká je a líbezná
tá rodná slováčtina,
že v celém světě pěknější
snád' není mluva iná.*

*Tolik v ní krásy, sladkosti
a něhy ukryto je,
až jednů budeš mamičků,
uč jí aj děti svoje.“*

(respondent F. L.)

Z tohoto krátkého úryvku je možné odhalit zapálenou touhu uchovat moravské nářečí na Slovácku za každou cenu. Ústní lidová slovesnost se předává z generace na generaci, nejinak tomu je i v osobním případě respondentovi výpovědi. Jak sami dotazovaní udávají, místní nářečí jdou ruku v ruce s neodmyslitelným slováckým folklorem. Velký vliv na dnešní podobu dialektů mají různá kulturní centra a spolky. Střetávají se zde obyvatelé slováckých měst a obcí, což se může odrazit v utváření univerzálního nářečí pro tuto oblast. Právě takováto setkání stírají rozdíly v nářečích, což může mít pozitivní vliv na budoucí podobu nářečí slováckého.

Negativně na budoucí podobu východomoravských dialektů působí asimilační tlaky velkých měst a každodenní role jedince jako zaměstnance či studenta. Tento fakt dokládá i jedna z oslovených respondentek:

„Ono se to hodně míchá, no, protože děti, co jsou z dědiny, tak jdou vlastně do škol, do měst, vrací se sem málo, protože tady není práce. Ty co jsou vzdělanější nebo mají to vzdělání, zůstávají ve městech. Tam se přizpůsobí tomu městu.“ (respondentka č. 6)

Závěrem je tedy nutné říci, že se postoje ke spisovné podobě moravštiny mezi respondenty Kyjovského Slovácka a ideologickými představami moravských politických stran a jazykových „oživovatelů“ značně liší. Na základě terénních šetření a výsledků z nich vyplývajících bych pojmem moravština či moravský jazyk označil soubor užitých (*specifických – pozn. autora*) dialektů na konkrétním místě moravské krajiny. Jak bylo uvedeno výše, doufejme, že společná střetávání uživatelů moravských dialektů budou stále každodenní záležitost a že se tato specifická součást lidové kultury udrží i pro

budoucí generace. Drtivá většina respondentů tuto myšlenku sdílí a řada z nich se jí snaží vehementně podporovat.

7. Moravský národ?

Národní identita na území Moravy je pro řadu jejích obyvatel stále aktuálním a pro mnohé nevyřešeným problémem. V kapitole s názvem *Definice pojmů* byly obecně vysvětleny pouze některé pojmy spojené s touto problematikou, avšak pojem národní identity nikoliv. Tento termín může být v současné době pro Moravany odrazovým můstkem do dalších let.

Národní identitu můžeme v moderní společnosti zkoumat ve třech rovinách. V rovině ideologické, individuální a v rovině politicko-systémové. Ideologický pojem národní identity je spjat s doktrínou nacionalismu. Ten je postaven na principu jedinečnosti dané kultury, zakotvení území, historického poslání národa a ospravedlnění jeho vzniku. Rovina individuální je založena na tom, že lidé hlásíci se k určitému národu společně žijí v daném teritoriu, aniž by se někdy fyzicky střetly. Spojuje je společná historie, identické užívání jazyka, dodržování specifických zvyků či vztah k obývanému teritoriu. Politicko-systémová rovina je zastoupena občanskou společností nebo spíše národními státy. Národní stát je chápán ve smyslu převládání jednoho národa na daném uzavřeném území, jemuž vládne řada různých institucí. Stát je založen na společných hodnotách, soudržnosti a komunikaci občanské společnosti. Čím jsou tyto faktory silnější, převážně soudržnost, tím je národní stát schopnější dosahovat svých politických cílů ve prospěch společnosti. Právě národní identita je hlavním spojujícím faktorem národních států (Vlachová, 2004).

Každý národ má svoji historii a svoje hrdiny, ke kterým vzhlíží, není tomu jinak ani v případě obyvatel Moravy. Ve vnímání jedince se odrážejí skutečnosti spojené s úspěchem či neúspěchem daného národa. Každý z nás je tak na základě těchto aspektů více či méně hrdý na to, kým se cítí být. Otázkou je, zda je láska k vlasti (národu) tak silná, abychom za její hodnoty byli schopni bojovat. Jak udávají samotní respondenti mého výzkumu, své postoje k rodné zemi spojují spíše s moravským patriotismem než s radikálními požadavky místních politických stran. O tomto však později.

Každý národ je unikátní svojí národní identitou. Ta se na konkrétním místě odlišuje od ostatních. Pokud se zaměříme na roviny národní identity v oblasti moravského Slovácka, je sto konstatovat, že je místní identita shodná s rovinou individuální. Právě vztah k rodné Moravě, užívání moravského nářečí, bohatá historie a dodržování zvyků jsou

specifickými znaky obyvatel v oblastech Slovácka. Významným a spojujícím bodem jejich národní identity je kultura, tj. vztah k umění, literatuře, vědě a historii.

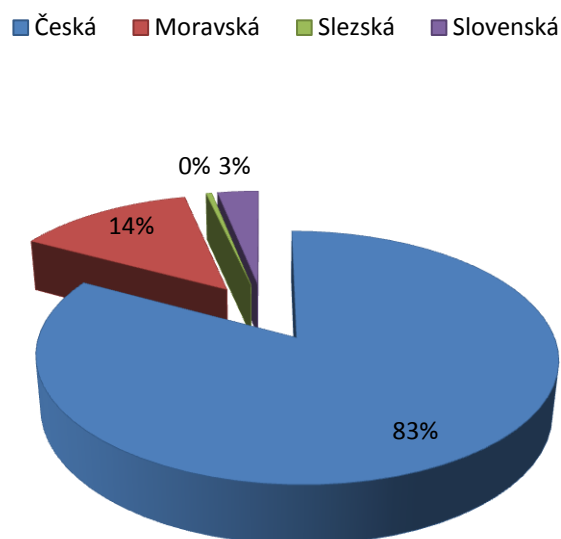
Nezodpovězenou otázkou však nadále zůstává, zda existuje moravský národ. Samotní Moravané stojí na rozcestí mezi minulostí a budoucností. Přítomnost moravské národnosti je stále více podceňována a znehodnocována. Pro českou část obyvatel je toto téma už minulostí, jejich zájem o moravskou problematiku se vytratil koncem 90. let minulého století, kdy se utišily i požadavky národně uvědomělých obyvatel Moravy „bojujících za svou věc“. Argumenty podporující existenci moravské národnosti vycházejí ze skutečností, že Morava celá staletí existovala jako celek se samostatnou správou. Hlavní odkaz je spatřován ve Velkomoravské říši a později v Markrabství moravském. Právě tento fakt je hlavním faktorem, k němuž se převážně moravské politické strany vehementně hlásí. Nezapomínejme však na situaci 19. století, kdy se Moravané stále více hlásili k české národnosti, aby ukončili rostoucí germanizační tlaky. Symboly českého nacionalismu proudily směrem na Moravu, která bohužel neměla možnost se obrátit k žádným aktuálním symbolům doby tak jako čeští obrozenci. Praha a česká literatura v čele s Němcovou či Máchou neměly v moravském prostředí konkurenci. Národní obrození, tak víceméně postupně odsunovalo moravskou národnost a její znaky do ústraní.

Nelze opomenout moravský venkov, jenž skrýval poslední odkazy moravské identity. Obrození však na tyto oblasti nezapomínalo. Nevzdělaní venkovští obyvatelé neměli ponětí o situaci v okolí. Pojem národ jim byl zcela vzdálený. Snahy buditelů však byly natolik silné, že se vytrácely z některých oblastí viditelné odlišnosti. Dialekty a kroj byly postupně vytlačovány českými elementy (Řepa, 2001). Pozdější vznik Československé republiky moravské snahy ještě více pohřbil. Na elektronických stránkách Moravského národního kongresu je citován dostatečný důkaz:

„... hledíce k tomu, že spojení, které kdysi trvalo mezi bývalým královstvím českým, markrabstvím moravským a vévodstvím slezským ze strany jedné a mezi ostatními územími bývalého mocnářství rakousko-uherského ze strany druhé, navždy a zcela přestalo, hledíce k tomu, že národy Čech, Moravy a části Slezska, jakož i národ Slovenska z vlastní vůle rozhodly se spojití a že se skutečně spojily trvalým spolkem za tímto účelem, aby vytvořily jednotný, svrchovaný stát s názvem Československá republika ...“
(www.mnk.cz)

Svrchovanost moravského národa byla až do této doby nezpochybnitelná, ale jak je patrné z tohoto úryvku smlouvy podepsané v roce 1919, téměř tisíciletá historie samostatné správy de facto skončila. Moravané chtěli bojovat za svoji zemi zcela po právu. Silného protivníka viděli v československé politice řízené z Prahy. Nejenom Morava, ale i Slezsko a Slovensko pociťovaly rostoucí moc Čech. Křivda se stala hlavním mottem v boji o znovuznání moravské národnosti a svébytnosti. Historické okolnosti 20. století nedaly Moravě a jejím obyvatelům prostor k debatě prosadit své zájmy v československém prostředí. Utlumené moravanství dřímalo a čekalo na možnost, kdy se opět dostane na povrch. Sametová revoluce rozpoutala intenzivní boj za moravskou národnost. Intenzita byla natolik silná, že překvapila nejednoho moravského pesimistu. Prolomení hranic souviselo i s otázkou moravanství. Hmatatelným a jasným důkazem se stalo „svobodné“ sčítání lidu z roku 1991. Moravská i slezská národnost měla opět oficiální zastoupení ve sčítacích arších. Jak vyplývá z níže uvedených výsledků, moravská otázka ve společenském prostředí předchozích několika let „spala“, ale v srdcích obyvatel Moravy vytvářela nové podněty k veřejným debatám.

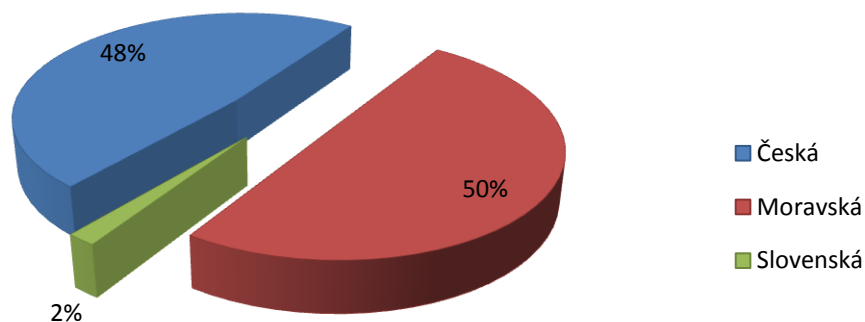
GRAF 1 - ZASTOUPENÍ OBYVATEL ČR DLE NÁRODNOSTI V ROCE 1991

zdroj: (ČSÚ, 1992)

Předchozí sčítání lidu nezahrnovala ve svých výsledcích národnost moravskou ani slezskou. Právě tento fakt se pro mnohé obyvatele Moravy pozitivně projevil při utváření jejich národní identity. Z celkového počtu 10 302 215 obyvatel České republiky se k moravské národnosti přihlásilo celkem 13,7 %, což činí 1 362 313 Moravanů. Centrem moravské národnosti se bez pochyby stal Jihomoravský kraj, kde soupeřila česká a moravská národnost o přízeň svých „voličů“. V roce 1991 žilo v tomto kraji 2 049 386 obyvatel, kdo jak národnostně smýšlel, je patrné z následujícího grafu:

GRAF 2 - NÁRODNOSTNÍ ZASTOUPENÍ OBYVATEL JIHOMORAVSKÉHO KRAJE V ROCE 1991

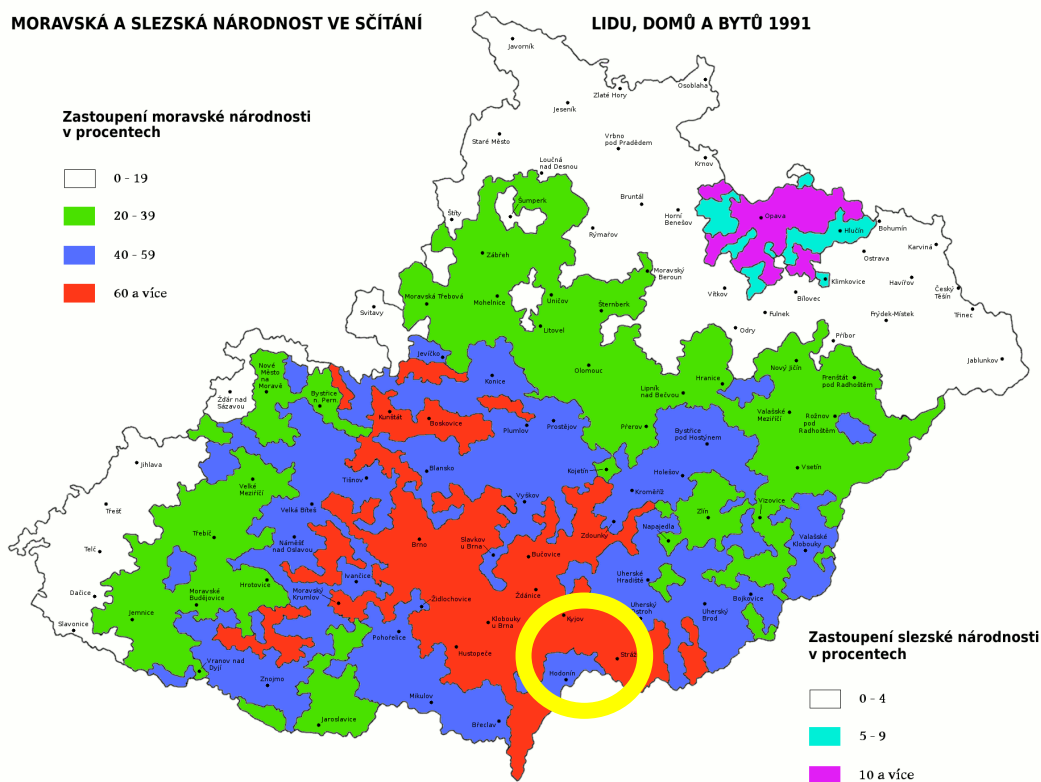

zdroj: (ČSÚ, 1992)

Zaměříme-li se na podrobnější uspořádání daného kraje na základě okresů, největší zastoupení moravské národnosti bylo v okrese Brno-město a Hodonín. Právě na Hodonínsku, v oblasti kde se nacházejí hlavní centra Slovácka, se k moravské národnosti přihlásilo celkem 104 166 obyvatel, co činí přibližně 65 %. Procentuálně vysoké zastoupení moravské národnosti v této oblasti je důkazem neupadajícího zájmu o to, co se na jiných místech Moravy téměř vytratilo. Moravská národnost posilovala hrdost místních obyvatel a stala se novým impulsem k jejich opětovnému sblížení. Stala se nejenom každodenní záležitostí, ale pro mnohé i prostředkem k dosažení předem stanovených cílů. Těmito cíly se chtěly zviditelnit některé „promoravské“ politické strany, jimž se mezi obyvateli Moravy zpočátku dostávalo vysoké přízně. O tom však více v dalších kapitolách.

Každá z moravských oblastí se k moravské národnosti postavila jinak, vše však souviselo s historickou tradicí, která byla v místě zkoumání rozšířena. Na následujícím

obrázku je vidět, jak se moravské uvědomění si sebe sama, lépe řečeno moravanství, lišilo v roce 1991 od oblasti k oblasti.

OBRÁZEK 2 - MORAVSKÁ NÁRODNOST 1991

zdroj: www.moravskesrdce.cz

Právě v označeném žlutém poli mapy proběhla výzkumná šetření související s problematikou moravské národnosti, ale o nich o něco později. Rok 1991 otevřel Moravanům dveře ke svobodné volbě vyjádřit se ke své národnosti, k lásce k rodné zemi. Historické odkazy neupadly v zapomnění, nýbrž se opět staly centrem zájmu historiků, jazykovědců, etnografů a dalších. Následující sčítání lidu však stoupající růst moravanství postavilo zcela na opačnou stranu než před deseti lety. Moravská otázka ve společnosti stále přebývala, ale počet jejich „přívrženců“ nebývale upadal. Některé (pro)moravské politické strany a uskupení z tohoto úpadku vinily společnou protimoravskou propagandu českých politických stran a médií (např. Moravský národní kongres – www.mnk.cz). Stranám upadaly preference, proto se musely spolehnout při propagaci moravanství na odkazy moravských znaků. Návrat k historickým tradicím a kořenům měl být mottem radikálů, kteří se všemožným způsobem snažili dosáhnout alespoň větší samostatnosti moravského území. Prozatím jsou však jejich snahy bez výsledků. Následující tabulka

zobrazuje již výše zmíněný propad zájmu o moravanství mezi obyvateli moravského území. Proč je však tento propad tak radikální, zůstalo pro mě jako výzkumníka nezodpovězeno. Nikdo z mých respondentů nenašel ten pravý důvod či startující mechanismus, který by tento proces uvedl v pohyb.

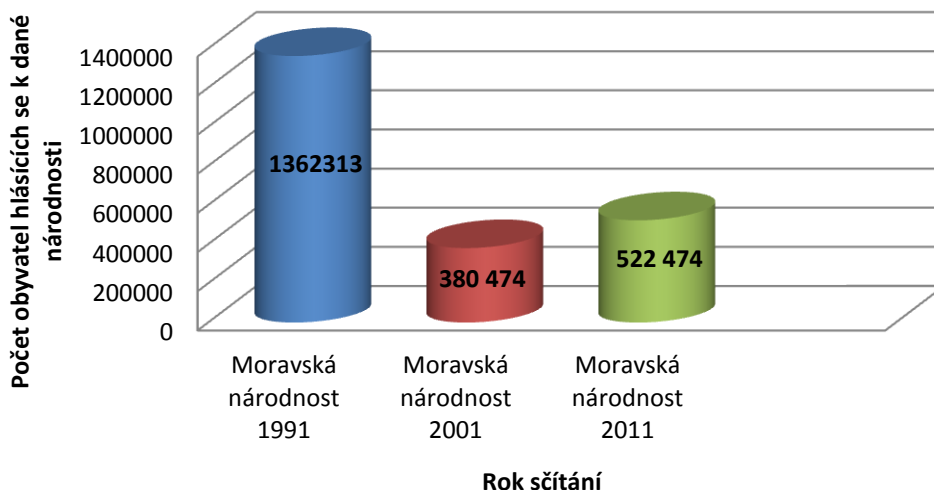
TABULKA 3 - SROVNÁNÍ NÁRODNOSTÍ VE SČÍTÁNÍ LIDU V ROCE 1991 A 2001

Národnost	Absolutně		Relativně v %	
	1991	2001	1991	2001
Česká	8 363 768	9 249 777	81,2	90,4
Moravská	1 362 313	380 474	13,2	3,7
Slezská	44 446	10 878	0,4	0,1

zdroj: (Šamanová, 2012)

Pesimistické vyhlídky do budoucnosti moravské národnosti může napravit poslední sčítání lidu z roku 2011. Toto sčítání přineslo řadu novinek. Lidé se nemuseli ke svým otázkám týkajícím se soukromých záležitostí vůbec vyjadřovat. V případě národnosti tomu tak například bylo. Národnost se stala pro téměř 2,74 milionu obyvatel České republiky nezodpovězeným tématem. Moravská národnost však zažívá opětovný nárůst a drží si stále druhou pozici v pomyslném žebříčku národností. Vezmeme-li v potaz sčítání lidu za posledních 20 let, situace se vyvíjela následovně:

GRAF 3 - VÝVOJ MORAVSKÉ NÁRODNOSTI 1991-2011

zdroj: <http://www.czso.cz>

Výsledky z loňského roku jsou prozatím předběžné, ale už z prvních údajů je zřejmé, že se moravanství po letech útlumu začalo znovu projevovat. V Jihomoravském kraji bylo opět největší zastoupení Moravanů, kdy se k moravské identitě přihlásilo 254 648 obyvatel. V kraji zlínském, jenž byl v době sčítání v roce 1991 součástí Jihomoravského kraje, je počet Moravanů přibližně 96 234. V případě okresu Hodonín se k moravské národnosti přihlásilo 40 528 obyvatel, oproti roku 2001 je to téměř sto procentní nárůst (<http://vdb.czso.cz>). V případě krajů je nárůst zanedbatelný, zatímco v mnou zkoumané lokalitě (Hodonínsko – Kyjovské Slovácko) se jedná o velmi pozitivní čísla. Nechci předbíhat či vytvářet nějaké závěry, ale dle tohoto faktu může být do budoucna zřejmé, že se Morava opět probouzí k životu.

7.1. Moravský národ v oblasti Slovácka – výzkumné šetření

Otázka týkající se národní příslušnosti je pro většinu z nás osobní, nelze však říci, že by se dotazovaní respondenti na Slovácku k této otázce nechtěli vyjádřit. Ba naopak. Jejich postoje k tomuto tématu nejsou lhostejné, jak sami říkají: „jedná se o naši Moravu, naše tradice a kořeny.“ V rámci komplexního výzkumu problematiky identity obyvatel Slovácka byly položeny dotazovaným tři otázky týkající se moravské národnosti (chcete-li, moravské národní identity).

- Za co se (nejenom v rámci sčítání lidu) považujete?
- Existuje podle Vás moravská národnost? Pokud ano, hlásíte se k ní?
- Ke kterému z okolních národů/národnostních skupin máte nejbližší?

V dotazníkovém šetření na tyto otázky odpovídalo celkem 34 respondentů, při osobních rozhovorech jich bylo 12. První otázka je však rozdělila do dvou nevyrovnaných, avšak do jisté míry soupeřících táborů. Za Moravana či Moravanku se považovalo celkem 27 dotazovaných a za příslušníky českého národa 19 dotázaných. Hlavními argumenty, proč mají blíže k moravské národní identitě než například k české, byly láska k rodné zemi, samostatná historie a osobní hrdost k tradicím. Zajímavostí je, že se k moravským kořenům přihlásily především ženy starší 60 let se středoškolským vzděláním. Vysokoškolsky vzdělaní jedinci se cítili být spíše státními příslušníky České republiky. Jak sami respondenti rádi uvádějí, sčítací archy Moravu téměř vždy více sblížily a posílily v nich pocit sounáležitosti s rodným krajem. Hodnoty současného moravanství spojují především s třemi hlavními aspekty: s užíváním nářečí, nestárnoucím folklorem a vzájemnou soudržností.

Skupina respondentů hlásících se k české národnosti skrývá ještě jedince, kteří svoji identitu popisují na pomezí mezi českou a moravskou. V pěti případech se dotázaní „vyhýbavou“ odpovědí označili za moravské Čechy. Vcelku zajímavě se k této otázce postavil respondent P. V. a respondentka „číslo 34“.

„Považuji se za Čecha a za Morávaka zároveň. Jako nevidím na tom nic zvláštního, nebo jako že bych byl nějaký moravista strašný, jo..., to ne. Ale to moravanství v sobě mám, jsem takový moravský Čech. Ten pocit moravanství je pro mě vztah k tradicím samozřejmě, vztah k rodině, to je obrovsky důležité, to bych dal na první místo a taky vztah k přírodě.“ (respondent P. V.)

„V rámci České republiky jsem Moravačka, v zahraničí se označuji za Češku.“ (respondentka č. 34)

Je důležité říci, že respondenti sami sebe označující za Moravany. Odkazují také ke kořenům slovanských národů žijících v minulosti na našem území. Takto se vyjádřilo celkem devět dotázaných. V jejich těle prý koluje moravská krev, ale velmi blízká je jim

slovanská tradice. Takto vypovídá ředitel kulturního domu, jenž vede také dětský folklorní kroužek a pořádá řadu folklorních akcí v regionu kyjovského Slovácka:

„Vždycky ten kořen je tam, kde je, to znamená jsu Moravák. Kořenem jsu Moravák. I když tá moravská národnost je dnes už trochu složitější. My jsme jaksi tu národnost pozbyli před staletími a myslím si, že jsme se jednou jaksi přičlenili pod českou korunu a historicky si už myslím, že je to překonané. Už bysme neměli dělat takové ty žabomyší války, Praha spíš by měla uznat Moravu. Neměla by být taká centralistická, ale trochu přece jenom tu Moravu víc respektovat. Osobně se cítím být také Slovanem, to je vlastně eventuálně vidět na všeckých, byť se každý hledá kořeny v Keltech, Germánech a já nevím kde, každý se za Slovany víceméně stydí. Slovani bohužel v genech mají takové bych řekl nešvary počínaje závistí a pomluvy, za to se, až bych řekl, stydím. Ale jinak určitě se cítím být nejvíc Slovanem.“ (respondent V. M.)

K existenci moravské národnosti se mohli vyjádřit respondenti v druhé položené otázce tohoto výzkumného bloku. Národnostní otázka se však stala problematičtějším tématem, než jsem zprvu předpokládal. Z předchozích výpovědí jasně vycházelo najevo, že se lidé považují ve větší míře za Moravany, menší část dotázaných za Čechy. Ti, co se za Čechy považují, téměř jednohlasně odmítli existenci moravské národnosti (*dle šesti respondentů existuje – pozn. autora*), avšak u Moravanů jsou odpovědi celkem nepochopitelné. Moravanem tělem a duší, jak někteří nebojácně udávají, se cítí být 17 dotázaných. Je proto na místě ptát se proč ti, kteří se cítí být nejenom při sčítání lidu Moravany, nevěří v existenci moravské národnosti. Proč právě v regionu, kde bylo při posledním sčítání přihlášeno k moravské národnosti přibližně o dvacet tisíc lidí více než v roce 2001, se tento problém vyskytl. V případě mého terénního šetření se o existenci moravské národnosti domnívá 50 % dotázaných, což není vůbec přesvědčivý výsledek. Jak udávají sami respondenti, jedná se spíše o novodobou záležitost. Moravskou národnost podle většiny z nich ubily a stále ubíjejí české politické postoje. Což však nikdy nerozbijí, je podle většiny pocit moravanství. V tomto případě se tedy jedná o osobní pocity každého z respondentů, jak jsem se přesvědčil při rozhovoru s ředitelkou nejmenované základní školy. Sama se považuje za Moravanku, ale při dotazu k existenci moravské národnosti nevěřicně kroutila hlavou. Sama sebe však při dotazu „Proč tedy Moravanka?“ ujišťuje, že to tak prostě od malička cítí a žije v tom stále.

„Jsem hrdá na to, že jsu Moravanka, ale o existenci moravské národnosti, jsem, abych řekla pravdu, nikdy neuvažovala. Pre někeho samozřejmě existuje, ale já osobně se k ní nehlásím, ale nikdy neříkej nikdy.“ (respondentka Z. Š.)

Předchozí výpověď je důkazem jakéhosi regionálního patriotismu v této oblasti. Lidé jsou hrdí na svůj moravský původ, ale o existenci moravské národnosti nikterak nepřemýšlí nebo si tuto možnost zcela nepřipouští. Při terénních šetřeních však nebyl nikdo, kdo by se nepozastavil nad bohatou historií moravského státu, pro některé národa. Tato skutečnost se odráží v následující problematice. Jak již bylo zmíněno výše, Moravané se cítí být stále utlačováni českou politikou. Jak sami respondenti udávají, od 90. let minulého století se česká politická síla snaží moravskou „svébytnost“ odsunout do zapomnění. Sílu pragocentrismu či čechocentrismu lidé na Slovácku stále pociťují a snaží se proti tomu bojovat. Hlavním mottem boje jsou silné kořeny, láska k rodnému kraji a historická tradice. Otázkou ke kterému z okolních národů/národnostních skupin mají respondenti nejbližší, jsem chtěl tuto hypotézu potvrdit či vyvrátit. Většina respondentů (26 = 60 %) má blíže ke slovenskému národu. Nesympatie k „Čecháčkům“, jak je někteří respondenti označují, vycházejí z osobních zkušeností. Někteří se dokonce nebáli označit Čechy za ignoranty a neustálé utlačovatele.

„Čechy Moravu utlačují a považují nás za méně inteligentní“ (respondentka č. 12)

Výše zmíněné znaky bojovnosti vůči české silné pozici jsou příslibem pro budoucí generace. Moravská hrdost se rodí již v mládí a místní lidé nemají strach o její budoucnost. Moravská národnost je pro některé respondenty více než aktuální záležitostí, pro některé méně. Lidé na Slovácku však nejsou skeptičtí vůči situaci, ve které se moravská národní identita nachází. Je možné posoudit narůstající tendenci z posledního sčítání nebo z výpovědí respondentů, kteří se k otázce budoucnosti moravské identity obecně staví ve většině případů velmi pozitivně.

„Já chci věřit a myslím si, že moravská identita přežije. Tá moravská identita je natolik silná, aby přežila a dokonce bych řekl, že takový ten pragocentrismus, který je citelný v poslední době, tomu dokonce napomáhá. Ti zástupci Moravy se staví do opozice proti tým Pražákům, to znamená, že budou mít zájem jaksí tu identitu uchovat a já věřím, že bude uchována. Už v době kdy jsme mluvili o vstupu do Evropské unie, jsme považovali, že ta Evropa bude nějakým souborem regionů. Kde jsme tu Moravu úplně přirozeně považovali za jeden z regionů Evropské unie, tedy má své specifika, je svérázný. Takže

z tohoto hlediska, toho většího zespolečenšťování v Evropě, tak si myslím, že to právě těm snahám zvýraznit tu moravskou kulturu nebo všeobecně identita tomu nahrává, to členství v unii.“ (respondent V. I.)

Je nutné zmínit i mladší generaci (*18-25 let – pozn. autora*), která je možným nositelem moravské národní identity v příštích letech. Jejich postoje jsou víceméně skeptické. Právě českou pozici a působnost České republiky v evropském společenství vidí jako největší překážky v utváření moravské národní identity. Pocity moravské hrdosti jim však nejsou cizí. Oni sami spatřují budoucnost Moravy spíše v dodržování tradic, ve folkloru a moravském nářečí, nežli v politických snahách pomoravských politických stran. Je velice zajímavé, že se k tomuto faktu vyjádřili všichni účastníci výzkumného šetření naprosto shodně. Politika už měla prostor konat ve prospěch zájmů svých voličů, převážně v 90. letech 20. století, avšak pro řadu z nich naprosto ztratila význam.

Uzavřít tuto kapitolu není vůbec jednoduchou záležitostí. Musím říci a výzkumná šetření to potvrzují, že se moravská národnost na Moravě stále vyskytuje. Její intenzita či zastoupení jsou však stále více ovlivňovány negativními okolními tlaky. První problém souvisí s otázkou času. Čas stále běží a lidé o otázce moravské národnosti již tolik nepřemýšlí. Rádi by se navrátili do historických pramenů a vytrhli z nich pro některé vytouženou samostatnost a samosprávu moravského státu a národa. Ty časy jsou však již dávnou minulostí. Lidé žijí přítomností. Žijí tím, co ve svém okolí spatřují u ostatních. Moravská národnost nevymřela, žije v řadě horlivých jedinců. Hlavním problémem však je, že nemá tolik zastánců, aby se nadále více rozvíjela. Morava podle mnohých doplatila především na situaci spojenou s národním obrozením. Tento fakt rozpoutal stále aktuální debatu o tom, že se Češi stali a nadále stávají pány i v moravské zemi.

Právě politika je jedním z problémů, který moravskou národnost deformuje. Politické snahy, nejenom českých politiků, ale i řada vlastních, nejsou pro Moravy v současné době pozitivním přínosem. Evropská unie otevřela dveře k debatám o tom, zda moravská národnost nalezne místo v evropském společenství, avšak bez významného výsledku. Jak sami respondenti vypovídali, některé otázky tohoto bloku jim přišli až moc nacionalistické. Dle jejich slov je již pozdě navracet se k radikálnímu boji za myšlenku moravanství. Je nutné nalézt takovou cestu, která Moravě napomůže nejenom v České republice ale i Evropě zajistit si důstojnou pozici, se kterou budou místní obyvatelé spokojeni.

Lidé na Slovácku nezapomínají, kde se narodili, užívají společná nářečí, kterým perfektně rozumí. Každý den se věnují tomu, jak ubránit jedinečnost místního folkloru před okolními (hlavně ekonomickými) vlivy. Jejich zapálení a hrdost z nich dělá „pravé“ Moravany, i když se někteří z nich na papíře cítí být spíše Čechy. Moravské srdce však bije ve většině z nich. Doufejme společně s obyvateli Slovácka, že se moravská národnost nevytratí a zůstane specifickou součástí jejich životů.

8. Slovácko a folklor

Výzkum místního folkloru nepřinášel takovou řadu úskalí jako předchozí témata týkající se národní identity a lokálního jazykového užití. Pojem folklor je znám všem obyvatelům nejenom Slovácka, ale i Hané, Valašska a Slezska. Slovník cizích slov definuje tento pojem jako část lidové kultury, která zahrnuje vedle hudebních projevů i projevy slovesné, taneční a dramatické (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz>). Lidé tím žijí a řadu z nich to stále naplňuje. Lidová kultura na Slovácku je stále žádaným „zbožím“, které je každoročně představováno v rámci různých festivalů. Měl jsem možnost hovořit s některými pořadateli těchto akcí a dle jejich slov, je Slovácko na přívál turistů toužících shlédnout jedny z posledních zbytků lidové kultury na Moravě stále připraveno. Zájem je prý rok od roku vyšší.

Záměrem výzkumu však nebylo měřit spokojenost či počet turistů na folklorních akcích, ale především aktuální zájem místních obyvatel o lidové tradice. Morava si prošla řadou historických událostí, při nichž byla hojně ovlivňována vpády různých národů. Stala se zdi, která odrážela asimilační pokusy Římanů, Turků a Švédů. Války nutily místní obyvatelstvo k nedobrovolným přesunům, čímž se stala tato oblast velice členitou. Tento fakt zajisté souvisí s tím, že je Morava velmi kulturně diferencována. Na různorodost oblasti a místní kultury působily i jiné činitele, jako například rozmanitost způsobu obživy a práce s tím spojené, migrace za pracovními příležitostmi či postoje místních lidí k okolním problémům (Dvouletý a kol., 2010).

Tento problém se týkal celé Moravy, ale vezmeme-li v potaz Slovácko, musíme konstatovat, že je tato oblast na základě počtu svých národopisných oblastí jednou z nejčlenitějších v České republice. Právě tato členitost dala vzniknout celé řadě specifických symbolů místní krajiny. První historické zmínky o místních národopisných oblastech sahají do poloviny 17. století. Tehdejší prameny mluví o východomoravském Zálesí. 18. století přineslo název Podluží a později také Valašsko. Názvy ostatních etnografických skupin se objevily v 19. století. Prvně se hovoří o Slovácku, Dolňácku a Hornácku. První hmatatelné důkazy související s rozmanitostí místní krajiny a obyvatel spatřily světlo světa v polovině 19. století. Wilhelm Horn vyobrazil specifické oděvy místních obyvatel.

„Hornovy litografie, stejně jako nemnohé fotografie z druhé poloviny 19. století, které představují kroje jako oděv rolnického obyvatelstva, dodnes vzbuzují obdiv a jsou cennou ukázkou regionální pestrosti krojů“ (Dvouletý a kol., 2010: 333).

8.1. Kroj na Slovácku

Kroj byl v minulosti nedílnou součástí vesnického obyvatelstva. Lidové vrstvy oblékaly tento oděv především k oslavným událostem, které však měly celoroční charakter. Tlak okolních vlivů však postupně lidový kroj odsouval do ústraní. Nejprve se o to zasloužil proces industrializace a později politické vlivy na přelomu 19. a 20. století. Pro mnohé z nás, kteří dorazí dnes na Slovácko, mohou být rozlišovacími znaky národopisných oblastí místní nářečí. V minulosti to však byl převážně místní kroj. Odlišnosti každé ze slováckých vesnic jsou pro řadu „cizinců“ nerozeznatelné, ale místní věděli a stále vědí, kam dotyčný krojovaný jedinec patří. Základními rozpoznávacími znaky jsou především barva, délka, střih a také úprava hlavy a jejich doplňků. Posledně zmíněný znak byl v minulosti velmi důležitým ukazatelem, podle něhož bylo možné rozpoznat sociální postavení dotyčného či jeho rodinný stav (www.rotrekl.cz). Lidé kroj šili sami z toho, co si zpracovali. Kroj měl nejenom symbolický charakter, jako oděv nošený převážně při slavnostech v dané lokalitě, ale pro mnohé to byl i pracovní oděv.

Současný charakter kroje je však spojen pouze se symbolickou rovinou. Nejedná se už o oděv každodenního užití, avšak důležitost kroje nezměnila svoji roli. Jedním z problémů, jenž současný stav krojové odlišnosti skýtá, je počet řemeslníků, kteří se výrobou tohoto oděvu zabývají. Stejně jako kroj se i řemeslo přenáší z generace na generaci. Veškeré dění, nejenom na Slovácku, je však ovlivňováno okolními faktory. Výrobci ubývá, proto se mění i krojová rozmanitost. Dřívější odlišnosti patrné z příslušnosti k dané obci se dnes rozšiřují na regionální charakter. Následující přehled ukazuje, že dnes v oblasti Slovácka rozlišujeme šest skupin krojů, které se dále dělí na krojové typy, kterých je 24 (Dvouletý a kolektiv, 2010: 370-371).

I. Dolňácko

- **Dolňácko uherskohradištské** - A) Uherskohradištský – a) Polešovický kroj; b) Velehradsko-spytihněvský kroj, c) Staroměstský-jarošovský kroj; d) Bílovický kroj

B) Buchlovický; C) Kunovický; D) Uherskoostrožský; E) Veselský

- **Dolňácko strážnické** – A) Strážnický; B) Rohatecký
- **Dolňácko kyjovské** – A) Jihokyjovský, B) Severokyjovský, C) Vracovský, D) Bohuslavický - zaniklý, E) Žeravický – mužský obnovený
- **Uherskobrodsko** – A) Uherskobrodský, B) Hradčovický, C) Vlčnovský, D) Nivnický, E) Boršický, F) Bánovský, G) Straňanský, H) Březovský

II. **Luhačovické zálesí** – A) Luhačovicko-pozlovický

- **Bojkovicko** – A) Komenský – rekonstruovaný, B) Bojkovický – zaniklý

III. **Moravské Kopanice** – A) Kopaničářský-starohrozenkovský

IV. **Hornácko** – A) Hornácko-velický

V. **Podluží** – A) Podlužácký jižní (Břeclavsko), B) Podlužácký severní (Hodonínsko)

VI. **Hanácké Slovácko** – A) Hanácko-slovácký severní, B) Hanácko-slovácký jižní, C) Podlužácko-hanácko-slovácký jižní

Jak je u některých krojových typů z předchozího přehledu vidět, pomalu zanikají či už definitivně zanikly. Tento problém je patrný převážně v příhraničních oblastech, které nejsou dosti rozsáhlé a jsou negativně ovlivňovány trendy novodobé migrace především za lepšími životními podmínkami. Jak jsem již zmiňoval na předchozích stranách, výzkum proběhl přímo v srdci Slovácka, proto jsem měl možnost se krojových slavností zúčastnit a vidět tento oděv na vlastní oči. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že jsou lidé stále hrdými nositeli kroje. Jejich angažovanost v krojovaných průvodech a festivalech není žádným „nastrojeným“ procesem, samotní aktéři jsou do tradice natolik zapálení, že jim nepřijde nošení kroje ničím neobvyklým.

„Na kyjovském Dolňácku jsou tady ty tradice a folklor natolik silné. Je to opravdu vkořeněné v těch lidech, nejenom v té starší generaci, ale i v generaci, která nastupuje.

Děti a mládež, oni to dělají ne, protože musí, ale protože je to baví a že to chtějí dělat a baví se u toho. Jo nedělají to, přijde něco, já, co budeme dělat, to v žádném případě. Dělají to rádi, dělají to s láskou a bezvadně se u toho baví, Sám to můžu velmi dobře posoudit.“ (respondent F. L.)

Způsob odívání má i svá nepsaná pravidla, kterých se musí krojovaný jedinec pevně držet. Není možné, aby za kroj považoval to, co si sám někde vytvoří či zakoupí. Toto nepsané a všemi dodržované pravidlo nese název krojová čistota.

„Dodržuje se tady poměrně přísně krojová čistota, to je taky důležité. Ne že si doma někdo něco najde a já výborně bude něco, co dáme do kroje. Ne, fakt je potřeba dbát na tu krojovou čistotu na to, aby to bylo přenesené pro ty další generace. Abysme potom nezůstali jenom u fotografií z roku 2012, jak to bylo fajn, ale už to nikdo nemá a už to nikdo nenosí.“ (respondent F. L.)

Zájem o kroj potvrzují nejenom respondenti, ale i samotná čísla návštěvnosti na akcích tohoto druhu v posledních několika letech. Tradice je v současnosti zastíněna problematikou finanční hodnoty kroje. Pořídit si kroj v dnešní době není levnou záležitostí. Celý kroj, jehož součástí je v případě mužů košile, kalhoty a vysoké boty, může jedinec pořídit od 20 tisíc korun. Kroj ženský je výrazně dražší. Ručně a pečlivě vyšíváné sukně jsou finančně náročnější, ale přesto milovníky místních tradic, jejich nositeli, stále velmi žádané. Výsledky výzkumného šetření tento fakt potvrzují.

V bloku věnovaném problematice folkloru na Slovácku byly respondentům v rámci výzkumu položeny tyto tři základní otázky:

- Co se Vám vybaví, když se řekne Slovácko? Prosím uveďte alespoň 3 znaky.
- Je podle Vás folklor na Slovácku stále aktuální záležitostí?
- Navštěvujete některé akce spojené s tematikou slováckého folkloru ve Vašem okolí?

První otázka věnována spontánním odpovědím respondentů zcela jednoznačně posunula následující výzkumné záměry do oblasti folkloru. Je velmi překvapivé, že se 100 % dotázaných zmínilo na prvním místě o folkloru nebo konkrétně o krojích a jejich pestrosti. Tento fakt je viditelný i u mladší generace respondentů (18-25 let - pozn. autora), což je pro budoucí podobu místního folkloru velice povzbudivé. Sami „starší“ respondenti se nad tímto faktem pozastavují a přiklání se k myšlence dlouhodobého

oživování místních tradic a zvyků skrze mladou generaci. Současný stav dodržování folklorních aktivit v rámci České republiky jim v této „osvětě“ napomáhá. Poslední zbytky tradic jsou především na Chodsku. Také proto obyvatelé Slovácka nazývají svůj kraj baštou folkloru a nestárnoucích tradic.

Kroj je pro místní důležitou součástí. Ale jak již bylo zmíněno, jeho prvotní historické užití pomalu mizí. Ještě před pěti až deseti lety jsme mohli občas spatřit na Slovácku babičky oblečené v kroji, jak pracují na svých upravených záhoncích či posedávají na návsi. Sám jsem byl tomu několikrát svědkem, neboť jsem Moravu každoročně na delší dobu navštěvoval. Dnes musí mít člověk velké štěstí, aby tento pozůstatek nedávné historie spatřil. Jak uvádí sám jeden z oslovených folkloristů a národopisců této oblasti, je tento „úkaz“ pomalu na ústupu:

„Pamatuju ještě doby, kdy jednak ty kroje a kultura byly jaksi spjaté s tím denním životem. Dneska je to jinak. Dneska kroje mizí, myslím na to denní nošení. To znamená, existují různé organizace, které se věnují opravě a šití krojů.“ (respondent V. M.)

Folklor na Slovácku však není zastoupen pouze krojem, ale i řadou dalších prvků. Místní lidé zmiňují tance, lidové písně, cimbálovou a dechovou muziku a v neposlední řadě spojují folklor s organizacemi a festivaly, jež se touto tematikou každodenně zabývají.

8.2. Folklorní spolky a události na Slovácku

Odpovědi na výše zmíněné otázky se sbíhají a vytvářejí tak prostor pro toto téma. Aktuálnost, krojová čistota a dodržování tradic je spojeno s fungováním místních spolků, které se podílejí na organizaci či přímo zaštiťují některé folklorní akce. V oblasti Kyjovského Slovácka se vyskytuje celá řada spolků a organizací, které sdružují členy od předškolního až po důchodový věk. Nelze vyjmenovat všechny, proto se pozastavím jen nad některými, abych představil jejich základní činnost a poslání. Kyjov jako jedno z center této oblasti se může pyšnit *Slováckým souborem*. Ten vznikl v roce 1942 za účelem vytvořené podmínky, které by umožnily důkladnou péči a následný rozvoj folkloru do okolních obcí. Posláním je především péče o své členy, kteří se chtějí ve svých zájmech zdokonalovat, organizace festivalů a akcí, publikační činnost a v neposlední řadě činnost archivářská, kdy postupem času spolek nashromáždil důležité folklorní prameny. *Slovácký soubor* je tvořen dětskou, mužskou a ženskou složkou. Dětská základna je velmi široká (40 členů – pozn. autora) a

sdužuje členy ve věku od 13 do 18 let. Zájem budoucích členů je patrný, stejně tak jako zájem široké veřejnosti v této oblasti (www.spsk.cz). Jeden z bývalých ředitelů sdružení se k tomu vyjádřil takto:

„O tom se můžete přesvědčit teď v sobotu (*rozhovor natáčen začátkem května 2012 – pozn. autora*), kdy Slovácký soubor v Kyjově slaví 70 let od svého vzniku. Naprosto vyprodané. Slovácký soubor nejenom, že je nositel a udržovatel tradic, ale on je jaksi pořád prohlubuje ty znalosti, učí se novým věcem, vytahuje ty věci, které tady byly dřív, aby se nezapomněly. Při každé příležitosti mají nějaké hezké vystoupení. Má to budoucnost obrovskou.“ (respondent F. L.)

Postarat se o budoucí nositele tradic není jednoduchým počinem. Pro místní je však tato záležitost na několik let vyřešena. V porovnání se soubory pro dospělé jsou v dané lokalitě v mnohem větším počtu zastoupeny soubory dětské. V případě města Kyjova se jedná například o soubory *Kyjovánek I*, *Kyjovánek II*, v Dubňanech národopisný soubor *Dúbravěnka*, ve Svatobořicích-Mistříně folklorní soubor *Moravjan a Moravánek* a sdružení *Slovácký krúžek*, v Miloticích soubor *Rosenka*. Děti se učí zvykům svých předků a pomocí zpěvu či tance chtějí vyjádřit svou lásku k rodnému kraji. Jak jsem již uvedl výše, tento jev je zcela přirozený a týká se dětí již v předškolním věku. Zsvěcenou osobou v této oblasti byla vedoucí odboru kultury v jednom ze zkoumaných měst, která se vyjádřila takto:

„Kroje, tradice, to se udržuje a to se strašně obnovuje a určitě bude. Jednak se na tom staví potenciál cestovního ruchu a všechno tady tohle. Takže tam jako jednoznačně i ta mladá generace k tomu bude spět, jednak ty obce si to budou držet, už třeba jenom kvůli této možnosti.“ (respondentka I. S.)

Otázka aktuálnosti místního folkloru je téměř zodpovězena. Respondenti se svými odpověďmi neváhali a zcela jednohlasně se k této otázce pozitivně vyjádřili. Slovácko je místem, o němž se v současnosti hovoří jako o posledním centru lidových tradic na území České republiky. Tyto tradice v sobě skýtají obrovský potenciál, který mohou místní obce využít. Nesmí se však stát, že se folklor stane organizovaným lákadlem pro turisty, kteří zaplatí za to, aby viděli kroj na vlastní oči. Jak udávají někteří respondenti, musí to vycházet ze srdce. V jiném případě to nedělejme, ale ztratíme poslední zbytky naší duševní svébytnosti.

„Souvisí to i s možností cestovního ruchu a rozvoje, protože my tu většinou nemáme nic jiného než ten folklor a ty tradice, na co můžeme nalákat turisty. Ten návrat k těm kořenům a tradicím celosvětově funguje.“ (respondentka I. S.)

Folklor na Slovácku je tak vehementně udržován také z toho důvodu, že se v okolí nevyskytují jiné formy trávení volného času pro mladé. Velké množství vesnic v dané lokalitě nenabízí mladým kromě folklorních a hasičských dobrovolných spolků či fotbalu jinou možnost aktivního vyžití. Přemíra folkloru nemusí být některým respondentům občas po chuti, jak udává jeden z respondentů:

„Já se přiznám a to neberte vážně, jako zástupce obce se často účastním těchto akcí a někdy teho mám už plné zuby... (vyjmenovává *národopisné a folklorní soubory v Dubňanech – pozn. autora*). Samé kroje, samé písničky, někdy se mi zdá, že je teho až moc. Ale vzhledem k tomu, že to začíná od tých mladých děcek a ti, co tomu propadnou, temu propadnou na celý život, takže já si osobně myslím, že to ještě dlouho vydrží.“ (respondent V. I.)

Právě akce spojené s folklorem jsou poslední dobou stále více navštěvované nejen domácím publikem, ale také zahraničním. Tento nárůst je milým ukazatelem toho, že se moravská identita jdoucí ruku v ruce s folklorem stává oblíbeným tématem pro budoucí debatu a možnou podporu různých domácích i zahraničních subjektů. V oblasti Slovácka se každoročně pořádá celá řada akcí, avšak regionálním a celosvětovým významem se mohou pyšnit jen dvě slavnosti tohoto typu. Jednou z nich je Slovácký rok a druhou Jízda králů.

Slovácký rok se koná v Kyjově jednou za čtyři roky a jedná se o největší událost svého druhu. Sami účastníci ho nazývají svátkem všech folkloristů, někteří dokonce folklorní olympiádou. V loňském roce slavnost slavila 90 let od svého vzniku, takže ji můžeme pokládat za nejstarší regionální slavnost tohoto typu na území České republiky (www.slovackyrok.cz). Každé čtyři roky se sem sjíždějí milovníci folkloru z okolních obcí, aby se setkali u dobrého vína a společně předvedli příchozím návštěvníkům svou „pravou“ moravskou identitu. Loňský festival jsem měl možnost navštívit a zkoumat pocity místních při takto velké události. Strojený projev všech účastníků není na místě. Lidé se baví, jejich pohostinnost nezná mezí. V pozadí všeho stojí tvrdá práce, místní lidé však chtějí světu předvést, co pro ně znamená být Moravem. Jak sama jedna z pořadatelek a zároveň účastnic uvedla, zájem o tuto akci byl v loňském roce nejvyšší. Podle odhadů se denně festivalu zúčastnilo okolo 20 tisíců návštěvníků z různých koutů Evropy. Celkově se za dobu

trvání festivalu (*od 11. - 14. Srpna – pozn. autora*) v Kyjově vystřídalo na 100 tisíc návštěvníků, což město dosud nezažilo. Nejde pouze o návštěvníky, ale i o samotné účastníky. Slovácký rok v Kyjově ale i ostatní menší slavnosti ve městech a vesnicích nesou pocit sounáležitosti místních obyvatel s rodným krajem.

„V průvodě se v jeden den zúčastnilo přes 3500 účinkujících z okolních vesnic, což samo o sobě je obrovské číslo a společně s návštěvníky Kyjov potom praskal ve švech. To si myslím, že je pro nás i strop, ale celé Kyjovsko tím prostě žije, tak je škoda to někomu odepřít.“ (respondentka O. P.)

Slovácký rok je vždy zakončen Jízdou králů, avšak tato událost se koná samostatně i na jiných místech Slovácka. Nejznámější Jízda králů se každoročně koná ve Vlčnově, dále pak v Kunovicích a Hluku. Tento krojovaný průvod na koních byl v loňském roce zapsán na seznam nemotného kulturního dědictví lidstva UNESCO, kde je již od roku 2005 zapsán slovácký mužský lidový tanec Verbuňk. Původ této slavnosti je nejasný. Jasně však je, že i tato „slavnost“ láká řadu návštěvníků. Pro samotné účastníky je událost svátkem. Především pro rodinu krále, který je pečlivě vybírán. Celá rodina se účastní příprav, které jsou velmi náročné. Pocit hrdosti a pocty jsou však silnější. Král je chráněn dvěma strážci, kteří projíždějí celým městem, nebo v případě velkých měst náměstím, a vyvolávají před každým domem *hýlom, hýlom*. Toto vyvolávání má být předpokladem pro lepší časy obyvatelů daného domu.

Festivaly a spolky jsou významnými činiteli, díky nimž mohou samotní účinkující najít cestu ke kořenům vlastního národa. Lidé si skrze ně uvědomují svou vlastní identitu, svůj původ a snaží se tyto aspekty předávat svým potomkům. Přežijí-li tyto možnosti, věřme, že se moravská identita alespoň v této podobě bude nadále rozvíjet a obohacovat. Národ a jazyk stále hledají místo v „kolonce“ národní identita. Dle mého názoru zde moravský folklor obsadil neotřesitelnou pozici. Výše uvedené skutečnosti to alespoň potvrzují.

9. Politická situace na Moravě

Poslední téma, které je nutné k tématu utváření moravské identity na Slovácku zmínit, je politické dění na Moravě. Historie se i v tomto případě stává opěrným bodem. Moravská hnutí se začala aktivně projevovat v době nedávné. Události 90. let 20. století se k tomu přímo nabízely. Nově vzniklý společenský prostor si žádal nové hrdiny, kteří by prosadili uhasínající touhy podporující samostatnost Moravy. Tyto chtěné požadavky mohly prosadit pouze moravské politické strany, spolky a organizace, které se komplexně označují za moravské hnutí. Následující stránky budou věnovány některým politickým stranám, jež se chtěly prosadit zejména při znovuoživení samostatné Moravy a narovnání vztahů uvnitř Československa. Nesmíme zapomínat ani na postoje současných obyvatel, proto přiložím i řadu jejich názorů, které jsou k tomuto tématu nezbytně nutné.

Koncem roku 1989 byla obnovena činnost *Společnosti pro Moravu a Slezsko* (dále jen SMS), která vznikla již v roce 1968. Neměla však dlouhého trvání a tlakem okolních politických vlivů byla zrušena (*viz kapitola historické perspektivy – pozn. autora*). Sametová revoluce se stala symbolem lepších zítřků nejenom pro Čechy, ale především Moravany, kteří cítili neospravedlněnou křivdu. Snahy občanského hnutí SMS volaly hlavně po spravedlnosti a možnosti opětovného zemského zřízení, kdy byly vznikem krajů zničeny zemské historické hranice mezi Čechy, Moravou a Slezskem (Pernes, 1996).

Moravské hnutí mělo být zárukou lepších zítřků pro ty, kdo věřili, že má moravská národní identita své rovnocenné místo v současné politicko-sociální debatě hlavně mezi českými a moravskými politickými zástupci. S požadavky „promoravských“ stran a spolků rostl i zájem o moravskou otázku. Nelze si nepovšimnout nárůstu voličů nově vzniklých moravských politických stran. Tento všeobecný zájem moravského obyvatelstva někteří autoři označují za projevy regionalismu, nacionalismu, dokonce i extremismu (Springerová, 2010). Lídři moravského hnutí neměli velké starosti s rekrutováním svých „bojovníků“ za moravskou věc. Sami Moravané cítili potřebu s touto problematikou něco udělat. Právě ta myšlenka, že se otázka Moravy dostane pod záštitu velkého a organizovaného hnutí, se moravské společnosti zalíbila. SMS později změnila svůj název na *Hnutí za samosprávnou demokracii-Společnost pro Moravu a Slezsko* (HSD-SMS).

„Lídr Boleslav Bárta HSD-SMS definoval jako nadstranické politické hnutí všech demokraticky smýšlejících Moravanů a Slezanů bez ohledu na jejich politické a náboženské přesvědčení.“ (Springerová, 2010: 47)

Bártovo hnutí kandidovalo v roce 1990 v prvních „svobodných“ volbách samostatně do Sněmovny národů Federálního shromáždění, do Sněmovny lidu a do České národní rady. Členům HSD-SMS se podařilo dostat do všech tří komor (*získali 9 %, 8 % a 10 % - pozn. autora, zdroj: Springerová, 2010, Pernes 1996*), což bylo pro moravské obyvatelstvo zadostiučiněním a hlavně jiskrou pro budoucí utváření země. Řešit novodobé křivdy trvající déle než 40 let bylo konečně na místě a bylo podloženo společensky akceptovatelným hnutím. Tento pro mnohé nečekaný výsledek však žádným způsobem nevylepšíl pozici Moravy. Hnutí se několikrát pokusilo o obnovu zemského zřízení, avšak v každém z pokusů neúspěšně.

Morava tvrdě narážela na český nezájem tuto otázku jakkoliv řešit. Česká arogance opět dusila naději moravských patriotů, což se jí v konečném důsledku i za pomoci pražských médií podařilo. Česká politická scéna utvořila koaliční vládu bez HSD-SMS, které bylo zcela neradikálním subjektem. Dle mého názoru se tato skutečnost negativně podepsala na podobě dalších vznikajících moravských stran, spolků a organizací. Budoucí podoba některých subjektů se zcela odvrací od původní myšlenky SMS. Jednou z nich byla například *Moravská národní strana*, která vznikla z důvodu neúspěchu *Moravského občanského hnutí* ve volbách. Strana se vyznačovala silnou etnickou příslušností k moravskému národu a jeho protlačení k vyšším principům:

„Politická organizace, která opustila myšlenku moravského češství a naopak se jednoznačně a hlasitě přihlásila k moravanství jako národnímu principu, vstoupila v život... Na Moravě vznikla politická organizace česky hovořících občanů, popírajících však rezoltně své češství, a hlásících se k již zdánlivě zcela mrtvému moravskému národu.“ (Pernes, 1996: 244-245).

Z tohoto důvodu se strana stala opozicí HSD-SMS, moravskou kontroverzní pravicí (Mareš, 2001). Tato forma však neměla valného úspěchu. Moravské obyvatelstvo odmítalo radikální prosazení představ strany, proto se stále přiklánělo k volebnímu programu HSD-SMS. Jejich umírněnost byla lidem sympatická, ale k dosažení požadavků zcela chybná. Jak někteří autoři udávají, sčítání lidu v roce 1991 bylo velmi zpolitizované. Někteří členové HSD-SMS využili situace k rekrutování nových příznivců (Springerová, 2010). Hnutí rozesílalo letáky, ve kterých upozorňovalo na existenci moravské národnosti. Mobilizace Moravanů, jak bych se tento pokus nebál nazvat, se hnutí povedla. Zveřejněné výsledky to potvrzují (*viz kapitola Moravský národ – pozn. autora*).

Nic však netrvá věčně. Moravský (umírněný) regionalismu pomalu ztrácel své příznivce, což stále více nahrávalo radikálním požadavkům některých spolků. V roce 1991 umírá předseda HDS-SMS Boleslav Bárta, čímž umírněnost hnutí končí. Zemský princip je zcela jistě vystřídán principem národním. Tento fakt společně s neřešením moravské otázky Prahou se zcela určitě podepsal na úpadku voličů v roce 1992. Jejich sympatie a radost z předešlých let se pomalu vytrácely. Vytrácel se i zájem velkých stran, které neměly možnost se s tlakem českých politických stran vypořádat. Programy moravských stran se zabývaly většinou nesplnitelnými úkoly, což samotné voliče odrazovalo (Mareš, 2001). Veškeré požadavky moravských hnutí týkajících se například zemského uspořádání byly Prahou smeteny ze stolu. Pokles voličů napříč „promoravským“ politickým spektrem souvisel se spojováním subjektů ve větší celky. V 90. letech minulého století slavné HDS-SMS dnes figuruje pod názvem strany *Moravané* (Springerová, 2010, Pernes, 1996).

Současné politické strany mají sice radikální charakter a stále se snaží vyhrát souboj s obávanými větrnými mlýny, avšak lidé v jejich sílu a úspěch již nevěří. V tomto přehledu bylo úkolem představit činnost některých hnutí Moravy. Tato skutečnost se projevila v osudech lidí po celé Moravě. Výzkum týkající se politické otázky odkrývá postoje některých respondentů, kteří na předešlé události vzpomínají po svém. Ti měli možnost vyjádřit se ke čtyřem otázkám, které se nad problematikou politické situace na Slovácku zamýšlely.

- Chcete, aby Morava zůstala součástí České republiky nebo aby vytvořila samostatný celek?
- Spatřujete budoucnost moravské identity/národa spíše v politických snahách nebo v dodržování folklorních tradic?
- Volil/a jste nebo budete v budoucnu volit některou z moravských stran usilujících o vstup do parlamentu České republiky?
- Chcete mít v parlamentu českou a moravskou komoru?

K první otázce mě přivedly názory některých účastníků internetové debaty na stránkách www.dalsimoravak.bloguje.cz. Tyto stránky bych se nebál označit za jakousi klenotnici moravských patriotů. Zapálení Moravané se zde vyjadřují k palčivým tématům jako například jazykové a národní problematice, či otázkám oddělení Moravy od Čech. Slovácko se však k tématu rozdělení republiky nestaví až tak radikálním způsobem, jak by se mohlo zdát. Jak sami respondenti uvádějí, únava ze současné politické scény obecně v nich už nezanechala snahu se touto otázkou detailněji zabývat. Nelze opomíjet historické

události, ale jak čas běží, minulost bývá opomíjena. V každé skupině lze nalézt jedince, kteří se staví v jakémkoliv případě do opozice proti většině. Většinou je v případě výzkumu 42 respondentů, kteří jednohlasně odmítají znovuoobnovení moravské „samostatnosti“. Každý z nich k tomu má jiné důvody. Převažují především důvody osobní, respektive v rovině rodinné. Řada respondentů má v Čechách své příbuzné a nedokáže si představit, že by se republika rozdělila na dvě samostatné části. Podobnou situaci zažili v roce 1993, kdy byla místní přátelství nečekaně rozdělena jediným rozhodnutím české a slovenské vlády. Jak jsem již zmínil, historická rovina nemá v případě výzkumu prostor k zastání:

„Je to nesmysl. Proč bychom se my, lidé žijící na historickém (kulturním) etnografickém území Moravy, měli od zbytku republiky separovat? Máme sice specifické kulturní bohatství založené na lidových tradicích a folkloru, ale s přihlédnutím na podobný historický vývoj jako Čechy tolik odlišností a specifických znaků na to, abychom museli tvořit samostatný stát, rozhodně nevykazujeme!“ (respondent č. 23)

V případě tvořící se Evropské unie jsou malé celky jen figurkami na hrací desce s názvem Evropa. Velcí hrající lídři jako Německo či Francie mohou díky rozloze svého státu rozhodovat o dění na starém kontinentu. I z tohoto důvodu si většina respondentů nemyslí, že by bylo pro Moravu nebo celou Českou republiku prospěšné se dále dělit. Většina respondentů se vyjadřuje téměř shodně:

„Štěpení státu na stále menší celky postrádá smysl. Nevidím žádný přínos, pokud by Morava získala rozsáhlou autonomii nebo pokud by se od České republiky oddělila.“ (respondent č. 5)

Otázka samostatnosti není na místě a radikální řešení již vůbec ne. V současné době je již pozdě vracet se do minulosti, Morava a Čechy žily posledních 100 let pospolu, až docílily úplného sblížení vytvořením společného soustátí. Zvolení zástupci lidu se snažili prosadit své zájmy, ale jejich vzrůstající radikálnost, v krajních případech až extremismus, lidem začínala přerůstat přes hlavu. Politizace otázky moravanství, dle mého názoru, negativně ovlivnila její prvotní podobu. Některým respondentům se otázky této typu zdáli být nacionálně zaměřené. Jejich nechuť k moravanství skrze politickou autoritu jsem osobně zažíval. Témata týkající se jazyka, folkloru či regionální hrdosti respondenty zajímaly a dokonce byl vidět opravdová chuť o své postoje se podělit. Politická problematika však respondenty ve většině případů „umlčela“. Otázku odmítnutí politické samostatnosti nejlépe vystihl jeden z respondentů:

„Já si myslím, že nějaké odtržení, to jsou takové scestné názory a myšlenky. Proč budeme vytvářet něco, co tady dobře existovalo, ale před tisíci lety a teď to zavádět znovu? Ne, to si myslím, že jsou naprosto jako demagogické myšlenky... Ne, s tím bych nesouhlasil v žádném případě.“ (respondent F. L.)

Další otázka byla částečně zodpovězena v předchozí kapitole. Místní lidé si nedokážou představit situaci, že by byl místní folklor jakýmkoliv způsobem zpolitizován. Některé politické strany se v rámci svého volebního programu schovávaly za folklorní tradice v oblasti, avšak neúspěšně. Brát si folklor jako rukojmí k dosažení svých cílů drtivá většina respondentů naprosto odmítá. Politika hledala místo v srdcích místních obyvatel, ale jak je patrné z předchozích událostí, byla prakticky neúspěšná. Lehkým záchvěvem byly volby. Mezi místními se nalezne pár jedinců (*6 respondentů – pozn. autora*), kteří ještě dnes pravidelně volí moravskou stranu, pouze však na komunální úrovni. Dle jejich slov však chybí silní vůdci a silná myšlenka, jenž by Moravany znovu výrazným způsobem spojili. Podařilo se mi mezi místními nalézt jednoho z bývalých členů nejmenovaného politického uskupení. Jeho výpověď zcela přesně vystihla minulé i současné politické dění na moravském Slovácku.

„V době převratu tady v Dubňanech zvítězila ta moravská strana a oni ti kluci z té moravské strany mě vzali jako místostarostu už tehdy na milost. Já jsem došel zrovna po zaměstnání. Takže já jsem jim fandil, ne že by mě někdo nutil, samozřejmě to nebylo nucené, ale tak nějak přirozeně jsem inklinoval k tomu jejich názoru, že ta Morava není snad doceněna. Názor jsem změnil poté, co jsem se jako inkognito, zúčastnil jejich jednání, jejich sněmu, kde převážily nacionalistické tendence, které jsou mi z duše protivné. Tehdy jsem se s nima vnitřně a i fyzicky rozešel.“ (respondent V. I.)

10. Závěr

Z práce je patrné, že je moravská identita na Slovácku stále velmi aktuálním tématem. Některé aspekty tomu nasvědčují, jiné naopak. Aktuálnost tématu vyplývá především z historických událostí, které položily základní kameny pro budoucí generace. Příchod Slovanů na naše území, působení obrovské říše Velké Moravy, společensko-politická mise Konstantina a Metoděje, markrabství moravské, to vše musíme brát v potaz. Není na místě tvrdit, že jsou tyto historické události bezvýznamné či, že jsou již za námi. Lidé nejenom na Slovácku hledají v těchto událostech své kořeny, kořeny moravského národa a vlastní svébytnosti. Odkaz historie je natolik silný, že se stal pro některé moravské strany stranickým programem.

Zaměříme-li se na aspekty jako je jazyk, národ, tradice a politika, každý z nich se na podobě současné identity podepsal trochu odlišněji. Společný jazyk, zřídka označován jako moravština, nemá na Slovácku hojné zastání. Lidé v jeho existenci jako samostatného jazyka nevěří. Moravština, pokud ji tak označují, je pro ně souborem nářečí, kterými v dané obci nebo oblasti hovoří. Slovácké dialekty mají stále velký počet svých zastánců, avšak nelze zapomínat na silné asimilační tlaky městského a pracovního prostředí. Jak jsem již zmínil, pestrost nářečí je opravdu velká, avšak mluvčích ubývá. Lidé na Slovácku, nevěří tomu, že by se nářečí zcela vytratilo, ale jejich optimismus prý nepotrvá věčně. Mladá generace se prozatím může opřít o znalosti svých rodičů a prarodičů. Co se však stane, až tyto generace zemřou. Nářečí, dle mého názoru, své zastánce stále mít bude, a pokud se budou rodiče svým dětem věnovat a předávat jim prvky svých předků, může se stát, že nářečí nevymřou. Jsem v tomto směru optimistou, avšak podíváme-li se na různé pokusy o kodifikaci spisovné moravštiny apod., zde jsem již velkým pesimistou. Moravané mluví česky s moravským nářečím a tak by to mělo i zůstat. Nelze tvrdit, že se to nemusí podařit, ale i samotní Moravané se těmito pokusy obracejí zády. Jazyková otázka tak stojí na hraně přežití, stejně tak jako ta národní.

Budoucnost moravské identity lze spatřovat i v národní identitě místních obyvatel. Zde se mnohem více odrážejí historické obrazy let minulých, lidé spatřují v Moravě svou rodnou zemi s obrovskou tradicí, ať se děje, co se děje. Příslušnost k Moravě a jejím hodnotám je mezi místními velmi silná. Výsledky ze sčítání lidu z předchozích let to potvrzují. Dokonce i loňské sčítání lidu zaznamenalo lehký nárůst obyvatel hlásících se k moravské národnosti. Princip moravanství je na národní identitě postaven, není však

v současné době tím hlavním pilířem. Jak samotní respondenti udávají, není pro ně důležitý národnostní princip, ale princip zemského vlastenectví (patriotismu). Hlásí se k Moravě jako k dávné historické zemi. Nechci tvrdit, že neexistují Moravané, jde však spíše o moravské Čechy. Starší generace se k moravskému národu stále hlásí, ale nástup mladé generace moravský národ pomalu ale jistě „potápí“. Tuto generaci (18-39 let – pozn. autora) sice lze označit za zemské patrioty, ale k moravské národnosti se sami již tolik nehlásí. Tvoří skupinu tzv. moravských Čechů. Jsou hrdí na to, že se narodili na Moravě, hrdě se hlásí k jejím tradicím, ale pokud jde o národnostní princip, zcela zavrhnou. Hlavním problémem, proč spatřuji společně s většinou respondentů budoucnost moravského národa tak negativně, je vznik Evropské unie. Toto společenství vyžaduje silné hráče na evropské šachovnici, proto i sami Moravané cítí povinnost svým českým „sousedům“ pomoci ustát tento boj o pozice.

Dalším důležitým aspektem v utváření místní identity se staly politické snahy moravských stran. V dobách největší slávy, tj. v 90. letech minulého století, se Moravané opět viděli v samostatném státě s vlastní samosprávou. Umírněné pokusy některých hnutí lidé s povděkem akceptovali a snažili se tyto cíle všemožně podporovat. Boj o moc však původní umírněnou myšlenku zcela rozvrátil a znechutil tak řadu svých přívrženců. Politika mohla být silným hráčem v utváření moravské (národní) identity, avšak svoji situaci využila k vytvoření demagogických požadavků. Ty se staly pro místní obyvatelstvo nežádanou propagandou jejich snah. Lidé se začali „promoravským“ stranám obracet zády. Národnostní princip byl hlavním bojem za Moravu, stal se rukojmím vyšších zájmů. Obyvatelé Slovácka i jiných národopisných oblastí Moravy odsunuli národnostní princip do ústraní. Pokud by se tohoto principu neujaly politické strany, ale například folklorní či vzdělávací spolky, nebyl by tento fakt vnímán natolik drasticky. Touha po moci, přesněji řečeno politika, se tak negativně podepsala na uvědomování si své vlastní identity na moravském Slovácku.

Národopisná oblast Slovácka nežije politikou, ani národním principem, v současné době žije folklorem a místními tradicemi. Péče o tento aspekt je v současnosti na prvním místě mezi již výše zmíněnými. Folklor je na Slovácku spojujícím činitelem místního obyvatelstva. Pro někoho životní styl a každodenní záležitost se staly centrem zájmu nejenom místních, ale i řady etnografů, národopisných spolků a zahraničních i domácích turistů. Lidé našli způsob jak se nejlépe navracet ke kořenům. Folklorní tradice je na Slovácku silně zakořeněna, což dokazuje velký počet spolků, které sdružují členy

jakéhokoliv věku. Nejdůležitějším ukazatelem pro budoucí vývoj je péče o mládež. Tento prvek dokazuje obrovský zájem mladých, kteří nedělají vše z donucení, ale činí tak proto, že je k tomu vlastní srdce táhne. Láska k rodnému kraji se dá vyjádřit i hezkou písničkou, tancem či dobrým vínem. Mladí učí i své mladší nástupce tomu, jak milovat to, co zde jejich předkové zanechali. Pořádáním akcí se lidé ještě více sbližují a ukazují světu, co pro ně znamená být Moravany.

Moravskou identitu vystihují všechny čtyři zmíněné pilíře. Vše však záleží na budoucích generacích, jak se ke každé z nich postaví. Silnou pozici folkloru není možné v nejbližších několika letech prolomit. U ostatních pilířů situace již tak růžová není. Národní identita by měla být tvořena společnou historií, jazykem, vztahem k teritoriu a společnou tradicí. Společná historie místní obyvatele bez pochyby spojuje, stejně tak jako vztah k teritoriu a tradicím. Jazyková otázka však tuto definici rozvrací. Moravská identita se ve spojení s národností problematikou pojí spíše k zemskému principu. Moravský národ sice existoval, ale v dnešní době nachází zastánce pouze mezi moravskými radikály a v některých případech u starší generace.

11. Literatura a zdroje

A) Monografie

- 1) ANDERSON, Benedict. *Představy společenství: Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1490-8.
- 2) BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21.století: Emancipace nebo nacionalismus?*. Ostrava: Tilia, 2002. ISBN 80-86101-66-5.
- 3) BĚLIČ, Jaromír. *Dolská nářečí na Moravě*. Praha: Československá akademie věd, 1954.
- 4) BLÁHA, Ondřej. Moravský jazykový separatismus: zdroje, cíle, slovanský kontext. In *Studia Moravica. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica - Moravica*. Olomouc : UP v Olomouci, 2005. ISSN 1801-7061. Svazek III., s. 293–299
- 5) ČAPKA, František. *Dějiny Moravy v datech*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001. ISBN 80-7204-219-X. HAVLÍK, Lubomír E. *Moravské letopisy: Dějiny Moravy v datech*. Brno: JOTA, 1993. ISBN 80-85 617-10-2.
- 6) ČAPKA, František. *Morava: Stručná historie státu*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-168-8.
- 7) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Hlavní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991*. Praha: Český statistický úřad, 1992.
- 8) DVOULETÝ, Michal et al. *Na paletě krojů*. Uherské Hradiště: Nadace Děti-kultura-sport, 2010. ISBN 978-80-254-7930-8.
- 9) ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2.
- 10) GELLNER, Ernest. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-901381-1-X.
- 11) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 12) HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a velký český národ: Národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-97-4
- 13) MAREŠ, Miroslav. *Programy moravských regionálních stran. MATICE MORAVSKÁ. Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek: Sborník*

příspěvků z konference Češi nebo Moravané? K vývoji národního vědomí na Moravě, konané dne 28. 2. 2001 v Brně. Brno: Matice moravská, 2001, s. 195-200. ISBN 80-86488-01-2.

- 14) MEZIHORÁK, František. *Moravský extrémní regionalismus a pokus o Velké Slovensko.* Olomouc: Univerzita Palackého, 1994. ISBN 80-7067-248-X.
- 15) MEZNÍK, Jaroslav. *Lucemburská Morava: 1310-1423.* Praha: NLN, 1999, 562 s. ISBN 80-7106-363-0. PERNES, Jiří. *Pod moravskou orlicí: aneb dějiny moravanství.* Brno: Barrister & Principal, 1996. ISBN 80-85947-12-9.
- 16) ŘEPA, Milan. *Svět symbolů a rozmach českého národního vědomí na Moravě. MATICE MORAVSKÁ. Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek: Sborník příspěvků z konference Češi nebo Moravané? K vývoji národního vědomí na Moravě, konané dne 28. 2. 2001 v Brně.* Brno: Matice moravská, 2001, s. 93-99. ISBN 80-86488-01-2.
- 17) ŘEPA, Milan. *Moravané nebo Češi?: Vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století. První.* Brno: DOPLNĚK, 2001. ISBN 80-7239-084-8.
- 18) SPRINGEROVÁ, Pavlína. *Analýza vývoje a činnosti moravistických politických subjektů v letech 1989-2005.* Hradec Králové: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-239-7.
- 19) TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy: Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871.* Praha: Lidové noviny, 2001, 384 s. ISBN 80-7106-482-3.
- 20) VÁLKA, Josef. *Husitství na Moravě: Náboženská snášlivost ; Jan Amos Komenský. 1. vyd.* Brno: Matice moravská, 2005, 378 s. ISBN 80-86488-17-9.
- 21) VÁLKA, Josef a Bedřich ČEREŠŇÁK. *Přehled dějin Moravy. 1. vyd.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 240 s.
- 22) VÁLKA, Josef a Bedřich ČEREŠŇÁK. *Přehled dějin Moravy I. 2. opr. vyd.* Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1983, 173 s.

B) Internetové zdroje

a) Dokumenty

- 1) BAHENSKÝ, František. *Etnicita v historické perspektivě: Prolegomena ke vzniku, vývoji a proměně etnické kolektivní identity.* In: [online]. *Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2010 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z:*

http://eu.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/data.avcr.cz/humansci/eu/Pracoviste/Oddeleni_historicke_etnologie/Etnicita_v_historicke_perspektive.pdf

- 2) ŠAMANOVÁ. *Národnost ve sčítání lidu v českých zemích* [online]. [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100023s_Samanovanarodnost.pdf
- 3) ŠUSTEK, Zbyšek. Otázka kodifikace spisovného moravského jazyka. *Slavica Tartuensia* [online]. 1998 [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.britskelisty.cz/9809/19980914d.html#03>
- 4) ÚSTAV JAZYKA MORAVSKÉHO, o.s. *ÚSTAV JAZYKA MORAVSKÉHO, o.s.* [online]. 25.1.2007 [cit. 2012-05-17]. Dostupné z: <http://www.ujm.szm.com/>
- 5) VLACHOVÁ, Klára a Blanka ŘEHÁKOVÁ. Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. *Sociologický časopis*. 2004, roč. 40, č. 4. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d2fe757af6ca935d6d1d996e3349242406475ee0_534_416vlach19.pdf
- 6) Základní výsledky. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. 2011 [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladni-vysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4slAAAAAAAAAGVPu07DQBDcGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNNy4yL7YoQrDmIIJMY-xxclDFAQQs9BWV-AvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RTRyRqOWXx6fmwfmK KH2oxTMx6osjOUtNqMpJGmWTWTwqkp1dWEI7r-Bu4NQIVle-7g2IR5zsDC4A_mmgQJFvsL1vkYQSkVA2GHUZx0vZ7EhYtRjtmT6yzpaEGiWcBcQnICRLKycBs5htopUh5_uDkHU9EiLn6HWJYesUiStBDXQv1H8_jMV03DanMhpH6frb_cPH5fW2AiUT1LmI86hlofGnc_PTwyi9Wtxt1G9fbxTsnXwiJGiY2Pecn9AyJ92hbWH3ikl1lw8CbKX5Nu22QmLZrZ5XfAFdFX7ZZwEAAA..&vs

b) Webové stránky

- 1) *Důvodová argumentace k užití spisovného moravského jazyka* [online]. 2007 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: [http://ujm.szm.com/Duvodova_argumentace-cast_I,II,III,IV,V,VI\(uplna\).pdf](http://ujm.szm.com/Duvodova_argumentace-cast_I,II,III,IV,V,VI(uplna).pdf)
- 2) Historie krajů. *Historie kraje jižní Moravy* [online]. 15.04.2012 [cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.rotrekl.cz/kroje.htm>

- 3) Moravané 1991. *Moravské srdce* [online]. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.moravskesrdce.cz/moravane-1991/>
- 4) *Moravě pro Moravany* [online]. 2006 [cit. 2012-05-23]. Dostupné z: www.dalsimoravak.bloguje.cz
- 5) Moravský národní kongres. *Moravský národní kongres* [online]. 06.10.2007 [cit. 2012-05-09]. Dostupné z: <http://www.mnk.cz/>
- 6) Nářečí. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-05-23]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1%C5%99e%C4%8D%C3%AD>
- 7) *Nářečí a interdialekt na Moravě a ve Slezsku* [online]. chybí [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: http://kcjl.upol.cz/dialektologie/kap3_nareci_morava.pdf
- 8) Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-05-15]. Dostupné z: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011
- 9) *Slovácký rok* [online]. 2010 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: www.slovackyrook.cz
- 10) Slovácký soubor Kyjov. *Sdružení přátel Slováckého souboru Kyjov* [online]. 2007 [cit. 2012-05-13]. Dostupné z: www.spssk.cz
- 11) Slovník cizích slov. *ABZ.cz* [online]. 2005 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=folklor

12. Přílohy

1. Seznam respondentů

- Respondentka I. S., Kyjov
- Respondent P. V., Dubňany
- Respondentka Z. Š, Dubňany
- Respondent F. L., Kyjov
- Respondent V. M., Svatobořice - Mistřín
- Respondent V. I., Dubňany
- Respondentka O. P., Kyjov
- Respondent č. 5, Vlkoš
- Respondent č. 6, Milotice
- Respondent č. 12, Svatobořice - Mistřín
- Respondent č. 34, Mutěnice

2. Seznam tabulek

Tabulka 1 - Moravská latinka - písmeno (výslovnost).....	43
Tabulka 2 - Tvarosloví podstatných jmen – vzor pán.....	44
Tabulka 3 - Srovnání národností ve sčítání lidu v roce 1991 a 2001.....	54

3. Seznam grafů

Graf 1 - Zastoupení obyvatel ČR dle národnosti v roce 1991	51
Graf 2 - Národnostní zastoupení obyvatel jihomoravského kraje v roce 1991	52
Graf 3 - Vývoj moravské národnosti 1991-2011	55

4. Seznam obrázků

Obrázek 1 - Přehled moravských nářečí	45
Obrázek 2 - Moravská národnost 1991.....	53
Obrázek 3 - slovácký rok v kyjově	83

Obrázek 4 - Slováký rok v kyjově	84
--	----

5. Seznam dokumentů

Vzorový dotazník č. 1.....	85-86
Vzorový dotazník č. 2	87-88
Vzorový dotazník č. 3	89-90
Vzorový dotazník č.4.....	91-92

OBRÁZEK 3 - SLOVÁCKÝ ROK V KYJOVĚ

zdroj: fotografie z autorova archivu – Kyjov – Slováký rok

OBRÁZEK 4 - SLOVÁCKÝ ROK V KYJOVĚ

zdroj: fotografie z autorova archivu - Kyjov - Slováký rok

Dotazník na téma: Moravská identita na Slovácku

Dobrý den,

Jmenuji se Lukáš Grunt a jsem studentem magisterského oboru Sociální antropologie na Filozofické fakultě v Pardubicích. Tento dotazník je zcela anonymní a veškeré údaje, které vyplníte, budou použity pouze pro účely osobního výzkumného projektu k diplomové práci. Vámi zvolené varianty odpovědí označte a doplňte prosím stručně svým komentářem. **Předem děkuji za kompletní vyplnění tohoto dotazníku. Každá Vaše odpověď mi pomůže a netrvá to déle než 5 minut ☺**

- A. Pohlaví: a) muž   b) žena
- B. Věk: a) 18 – 24   b) 25 – 39   c) 40 – 59   d) 60 a více
- C. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? a) základní   b) SŠ   c) SŠ s maturitou   d) VŠ

1. Za co se (nejenom v rámci sčítání lidu) považujete?

- a) Moravan
b) Slezan
 c) Čech
d) Čechoslovák
e) Slovák

2. Existuje podle Vás moravská národnost? Pokud ano, hlásíte se k ní?

- a) Ano
 b) Ne

Důvod proč se k ní hlásíte?

3. Ke kterému z okolních národů máte nejbližší?

- a) Českému
b) Slovenskému
c) Jinému

4. Myslíte si, že je moravština jednotným jazykem nebo jazykem nově vytvořeným?

"MORAVŠTINA" JAKO JAZYK NEEXISTUJE; EXISTUJÍ MORAVSKÁ
NÁŘEČÍ (TK SE KŠAK I.V. HDK DROKĚM JAZYCE POUŽÍVAJÍ STÁLE MĚNĚ)

5. Jaký jazyk je pro Vás mateřštinou?

ČESKÝ JAZYK

6. Jak vidíte budoucnost moravštiny a moravské národnosti?

- a) Kladně (proč)

- b) Záporně (proč)

"MORAVŠTINA" JAKO JAZYK V PODSTATĚ NEEXISTUJE. TĚMĚŘ VŠECHNI LIDÉ
ŽIJÍCÍ NA MORAVĚ MLUVÍ ČESKY A HLÁSÍ SE K ČESKÉ NÁRODNOSTI

7. Co se Vám vybaví, když se řekne Slovácko? Prosím uveďte alespoň 3 znaky (cokoliv Vás napadne).

- a) FOLKLÓR
b) VÍNO
c) KLASICKÉ SLOVÁCKÉ DZDOBNÉ MOTIVY/PRAKY NA STAVBÁCH NEBO NA KERAMICE

8. Je podle Vás folklór na Slovácku stále aktuální záležitostí?

- a) Ano (proč) STÁLE SE DODRŽUJÍ STARÉ ZVYKY - NAPŘ. SLOVÁCKÝ ROK, STAVĚNÍ MÁJE, HODK APOD.
b) Ne (proč)

9. Chcete, aby Morava zůstala součástí ČR nebo aby tvořila samostatnou část jako v historii?

- a) Ano (proč) STĚPENÍ STÁTU NA STÁLE MENŠÍ CELKY POSTRÁDÁ SMYSL; NEVDÍM ŽÁDNÉ PŘÍNOŠ POKUD BY MORAVA ZÍSKALA ROZSÁHKOU AUTONOMII, NEBO POKU BY SE OD ČR ODDĚLILA
b) Ne (proč)

10. V čem spatřujete budoucnost moravské identity/národa?

- a) V politických snahách
b) V dodržování folklórních tradic
c) Jiné

11. Navštěvujete některé akce spojené s tematikou slováckého folklóru ve Vašem okolí?

- a) Ano-které? SLOVÁCKÝ ROK, STAVĚNÍ MÁJE
b) Ne

12. Volil/a jste nebo budete v budoucnu volit některou z moravských stran usilující vstoupit do parlamentu ČR?

- a) Ano – kterou?
b) Ne

13. Chcete mít v parlamentu českou a moravskou komoru?

- a) Ano
b) Ne

Děkuji za Váš čas a ochotu vyplnit dotazník. Přeji pěkný den.

Dotazník na téma: Moravská identita na Slovákku

Dobrý den,

Jmenuji se Lukáš Grunt a jsem studentem magisterského oboru Sociální antropologie na Filozofické fakultě v Pardubicích. Tento dotazník je zcela anonymní a veškeré údaje, které vyplníte, budou použity pouze pro účely osobního výzkumného projektu k diplomové práci. Vámi zvolené varianty odpovědí označte a doplňte prosím stručně svým komentářem. **Předem děkuji za kompletní vyplnění tohoto dotazníku. Každá Vaše odpověď mi pomůže a netrvá to déle než 5 minut ☺**

- A. Pohlaví: a) muž   b) žena
- B. Věk: a) 18 – 24   b) 25 – 39   c) 40 – 59   d) 60 a více
- C. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? a) základní   b) SŠ   c) SŠ s maturitou   d) VŠ

1. Za co se (nejenom v rámci sčítání lidu) považujete?

- a) Moravan
b) Slezan
c) Čech
d) Čechoslovák
e) Slovák

2. Existuje podle Vás moravská národnost? Pokud ano, hlásíte se k ní?

- a) Ano
b) Ne

Důvod proč se k ní hlásíte?

Jsem rozený moravák

3. Ke kterému z okolních národů máte nejbližší?

- a) Českému
b) Slovenskému
c) Jinému

4. Myslíte si, že je moravština jednotným jazykem nebo jazykem nově vytvořeným?

jednotný jazyk

5. Jaký jazyk je pro Vás mateřštinou?

moravsky

6. Jak vidíte budoucnost moravštiny a moravské národnosti?

- a) Kladně (proč)

má hluboké kořeny

- b) Záporně (proč)

7. Co se Vám vybaví, když se řekne Slovácko? Prosím uveďte alespoň 3 znaky (cokoliv Vás napadne).

- a) krajina
b) folklor
c) víno

8. Je podle Vás folklór na Slovácku stále aktuální záležitostí?

- a) Ano (proč) je to krásná historie
b) Ne (proč)

9. Chcete, aby Morava zůstala součástí ČR nebo aby tvořila samostatnou část jako v historii?

- a) Ano (proč) samostatnou část
b) Ne (proč)

10. V čem spatřujete budoucnost moravské identity/národa?

- a) V politických snahách
 b) V dodržování folklórních tradic
c) Jiné

11. Navštěvujete některé akce spojené s tematikou slováckého folklóru ve Vašem okolí?

- a) Ano- které? hody, Slovický rok - Kyjov
b) Ne

12. Volil/a jste nebo budete v budoucnu volit některou z moravských stran usilující vstoupit do parlamentu ČR?

- a) Ano – kterou? moravskou
b) Ne

13. Chcete mít v parlamentu českou a moravskou komoru?

- a) Ano
b) Ne

Děkuji za Váš čas a ochotu vyplnit dotazník. Přeji pěkný den.

Dotazník na téma: Moravská identita na Slovácku

Dobrý den,

Jmenuji se Lukáš Grunt a jsem studentem magisterského oboru Sociální antropologie na Filozofické fakultě v Pardubicích. Tento dotazník je zcela anonymní a veškeré údaje, které vyplníte, budou použity pouze pro účely osobního výzkumného projektu k diplomové práci. Vámi zvolené varianty odpovědí označte a doplňte prosím stručně svým komentářem. **Předem děkuji za kompletní vyplnění tohoto dotazníku. Každá Vaše odpověď mi pomůže a netrvá to déle než 5 minut ☺**

- A. Pohlaví: a) muž   b) žena
- B. Věk: a) 18 – 24   b) 25 – 39   c) 40 – 59   d) 60 a více
- C. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?   a) základní   b) SŠ   c) SŠ s maturitou   d) VŠ

1. Za co se (nejenom v rámci sčítání lidu) považujete?

- a) Moravan
b) Slezan
c) Čech
d) Čechoslovák
e) Slovák

2. Existuje podle Vás moravská národnost? Pokud ano, hlásíte se k ní?

- a) Ano
b) Ne

Důvod proč se k ní hlásíte?

JSEM MORAVAK TĚLEM A DUŠÍ

3. Ke kterému z okolních národů máte nejbližší?

- a) Českému
b) Slovenskému
c) Jinému

4. Myslíte si, že je moravština jednotným jazykem nebo jazykem nově vytvořeným?

JEDNOTNÝ JAZYK

5. Jaký jazyk je pro Vás mateřštinou?

ZÁKLADNĚ MORAVSKÝ

6. Jak vidíte budoucnost moravštiny a moravské národnosti?

- a) Kladně (proč)

JE VELMI OBLÍBENÁ MEZI LIDMI, MÁ SVOU HISTORICKOU TRADICI

- b) Záporně (proč)

7. Co se Vám vybaví, když se řekne Slovácko? Prosím uveďte alespoň 3 znaky (cokoliv Vás napadne).

- a) VÍNO
- b) FOLKLOR (MAJÍ SVĚ TRADIČNÍ KROJE)
- c) ZÁBAVNÍ A VESELÍ LIDĚ

8. Je podle Vás folklór na Slovácku stále aktuální záležitostí?

- a) Ano (proč) JE TO VELKÁ TRADICE (TRHY, SLAVNOSTI, SLOVÁCKÝ ROK)
- b) Ne (proč)

9. Chcete, aby Morava zůstala součástí ČR nebo aby tvořila samostatnou část jako v historii?

- a) Ano (proč) SAMOSTATNÝ VEŘEJNO PRAVNÍ STÁT
- b) Ne (proč)

10. V čem spatřujete budoucnost moravské identity/národa?

- a) V politických snahách
- b) V dodržování folklórních tradic
- c) Jiné

11. Navštěvujete některé akce spojené s tematikou slováckého folklóru ve Vašem okolí?

- a) Ano - které? HODY, DOŽÍNKY, SLOVÁCKÝ ROK S VELKOU TRADICÍ
- b) Ne

12. Volil/a jste nebo budete v budoucnu volit některou z moravských stran usilující vstoupit do parlamentu ČR?

- a) Ano - kterou? MORAVSKOU
- b) Ne

13. Chcete mít v parlamentu českou a moravskou komoru?

- a) Ano
- b) Ne

Děkuji za Váš čas a ochotu vyplnit dotazník. Přeji pěkný den.

Dotazník na téma: Moravská identita na Slovácku

Dobrý den,

Jmenuji se Lukáš Grunt a jsem studentem magisterského oboru Sociální antropologie na Filozofické fakultě v Pardubicích. Tento dotazník je zcela anonymní a veškeré údaje, které vyplníte, budou použity pouze pro účely osobního výzkumného projektu k diplomové práci. Vámi zvolené varianty odpovědí označte a doplňte prosím stručně svým komentářem. **Předem děkuji za kompletní vyplnění tohoto dotazníku. Každá Vaše odpověď mi pomůže a netrvá to déle než 5 minut ☺**

- A. Pohlaví: a) muž   b) žena
- B. Věk: a) 18 – 24   b) 25 – 39   c) 40 – 59   d) 60 a více
- C. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? a) základní   b) SŠ   c) SŠ s maturitou   d) VŠ

1. Za co se (nejenom v rámci sčítání lidu) považujete?

- a) Moravan
b) Slezan
 c) Čech
d) Čechoslovák
e) Slovák

Pokud žiji na území ČR, mluvím českým jazykem, respektuji českou ústavu a české zákony, nic jiného než Čech ani být nemůžu!

2. Existuje podle Vás moravská národnost? Pokud ano, hlásíte se k ní?

- a) Ano
 b) Ne

Důvod proč se k ní hlásíte?

3. Ke kterému z okolních národů máte nejbližší?

- a) Českému
 b) Slovenskému
c) Jinému .....

4. Myslíte si, že je moravština jednotným jazykem nebo jazykem nově vytvořeným?

Moravština jako jazyk neexistuje, alyson jsem se s ní doposud neseftal, všichni mluvíme česky, v různých regionech s nárčím, dialektem; zcela určitě nemluvíme moravsky!

5. Jaký jazyk je pro Vás mateřštinou?

Český jazyk - ten jsem se učil ve škole. Pochybují o tom, že v rámci našeho školství se vydává něco jiného než čeština jako mateřský jazyk.

6. Jak vidíte budoucnost moravštiny a moravské národnosti?

- a) Kladně (proč)

- b) Záporně (proč)

Je to nesmysl - proč bychom se my, lidé žijící na historickém/kulturním/etnografickém území Moravy měli od zbytku republiky separovat? Máme sice specifické kulturní bohatství založené na lidových tradicích a folkloru, ale s přiklepnutím na podobný historický úvoj jako Čechy tolik odlišnost a specifických znaků na to, abychom nemuseli tvořit samostatný stát, rozhodně nevykazujeme!

7. Co se Vám vybaví, když se řekne Slovácko? Prosím uveďte alespoň 3 znaky (cokoliv Vás napadne).

- a) tradice lidové .....
b) teplo a pohostinnost .....
c) víno a vinařství .....

8. Je podle Vás folklór na Slovácku stále aktuální záležitostí?

- a) Ano (proč) Je to jeden z hlavních předpokladů udržitelného rozvoje přírodněho regionu Slovácko, a jelikož si to většina představitelů samosprávy či obřadního managementu uvědomuje, snaží se folklór v své autentické podobě zachovávat. ....
b) Ne (proč) .....
.....
.....

9. Chcete, aby Morava zůstala součástí ČR nebo aby tvořila samostatnou část jako v historii?

- a) Ano (proč) .....

- b) Ne (proč) Česká republika je už tak dost malá na to, aby obstála v širokém konkurenčním prostředí Evropy v důvěrně dynamické době. ....
.....
.....

10. V čem spatřujete budoucnost moravské identity/~~moravské identity~~

- a) V politických snahách .....
 b) V dodržování folklórních tradic (můžu respektovat pouze pojem "moravská identita") .....
c) Jiné .....

11. Navštěvujete některé akce spojené s tematikou slováckého folklóru ve Vašem okolí?

- a) Ano - které? Fasónky, kosy vin, Sladkářské v Kyjově, Hradu králové ve Skaronských, krojařské hodky v různých obcích, vánoční zpívání .....
b) Ne .....

12. Volil/a jste nebo budete v budoucnu volit některou z moravských stran usilující vstoupit do parlamentu ČR?

- a) Ano - kterou? .....

- b) Ne

13. Chcete mít v parlamentu českou a moravskou komoru?

- a) Ano

- b) Ne

Děkuji za Váš čas a ochotu vyplnit dotazník. Přeji pěkný den.